

bistands- aktuelt

nr 7 oktober
2008

TEGNING: NATHAN MPANGALA

Stort tegneserie-bilag

Tegnerne **Lene Ask** og **Nathan Mpangala** har besøkt landsbygda i Tanzania for å skildre barns og kvinners levekår.

Les bilaget «Under samme himmel»

www.bistandsaktuelt.no

I Kenya er det mange som håper at et USA med Barack Obama ved roret vil kunne sette ny fart i utviklingen av landet. I august 2006 besøkte Obama sin bestemor ute på den kenyanske landsbygda.

FOTO: SCANPIX/AP/SAYYID AZIM

Bistand skal bedre USAs rykte

■ 4. november skal det avgjøres hvem som blir USAs neste president – demokratenes Barack Obama eller republikanernes John McCain.

■ Begge vil gjenopprette USAs omdømme ute i verden etter åtte vanskelige år under George W. Bush – og de vil bruke bistand aktivt for å oppnå dette.

■ Vi har sett nærmere på kandidatenes utviklingsløfter. Samtidig er det store spørsmålet hva løftene er verdt når den amerikanske finanskrisa har slått til for alvor.

Side 8-9

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

ØKONOMI

Når oppdager Vesten Afrikas 900 millioner forbrukere?

Side 18-19

DEMOKRATI

Slik knekker du en ikke-statlig organisasjon

Gode råd – Side 10-11

YARA-SJEF

– Enkelt å mangedoble Afrikas matproduksjon

Side 12-13

GAHR STØRE

Forutsetter at Mugabes makt tøyles

Side 4

Mugabe ansvarlig for store lidelser

Av Martin Nkosi Ndlela

Handlingene ble utført etter ordre fra Mugabes regjering, og derfor er Mugabe ansvarlig.

SAM AHAMBAS framstilling av Zimbabwes krise i Bistandsaktuelt 6/2008 inneholder påstander som både irriterer og provoserer. Han velger å se bort fra de åpenbare handlinger som Mugabe-regjeringen står for; og fremmer i stedet et syn på Zimbabwe, hvor krisen «handler aldri om Mugabe mot Tsvangirai, men om Zimbabwe mot Europa.»

Etter mitt syn det er det viktig å skille mellom Mugabes retorikk og handlinger. Det er ingen tvil om Mugabes ferdigheter i bruk av retoriske forsvars- og overtalelsesstrategier. Mugabe har fremstilt seg selv som en leder som taler på vegne av Afrika, og han har brukt internasjonale fora til å kritisere vestlige ledere som Tony Blair og George Bush.

Han har også forsøkt å framstå som en panafrikansk helt som kjemper for svarte afrikanere mot kolonialisme, vestlig imperialisme og rasisme. Vestlige nasjoner som er kritiske mot hans handlinger overfor egen befolkning blir beskyldt for bl.a. rasisme, forskjellsbehandling, dobbeltmoral og imperialistisk hegemoni. Opposisjonspartier blir stempelt som vestens marionetter.

MUGABES FORSVARSTRATEGIER har vært ganske systematiske:

Strategi 1: Å benekte virkeligheten. Alle anklagene om menneskerettighetsbrudd, sultkatastrofe, valgfusk, økonomisk forfall, og politisk vold er grunnløse. Det er bare vestlige land og deres fiendtlige medier som ønsker å demonisere og stigmatisere en afrikansk leder.

Strategi 2: Å bortforklare virkeligheten. Mugabe har forsøkt å minimalisere regjeringens ansvar for landets økonomiske problemer ved å påstå at fiendtlige vestlige land og sanksjoner står bak problemet. Selv om det er vanlige arbeideres organisasjoner som klager over dårlig lønn og dårlige arbeidsvilkår, eller studenter som klager på stipendier og kvinner som lider, blir vesten syndebukken. Skal vi bare tro på denne retorikken og legge skylden på de vestlige landene for alle afrikaneres lidelser?

«Det er simpelthen ikke så enkelt at ett menneske kan stå bak så mange lidelser», sier artikkelforfatteren Sam Ahamba. La oss se litt på enkelte utvalgte eksempler:

1982 – 1987 Gukurahundi (den store renselsen). Bare to år etter frigjøringsfesten i april 1980 utløste Mugabe en voldsom maktbruk mot sivilbefolkningen i Matebeleland og Midlands-provinsen i en operasjon kalt «Gukurahundi – den store renselsen». Hvem skulle renses? Tilhengere av et opposisjonsparti ledet av en annen frigjøringshelt, Joshua

Støttespillere for Robert Mugabe under et valgkampmøte 13. juni i år.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO

DEBATT

Nkomo. 20 000 sivile, inkludert barn og kvinner, ble drept eller forsvant. Mugabe selv har beskrevet massakren som et «moment of madness», men har ikke unnskyldt den. Heldigvis for Mugabe, fikk han ingen negativ dekning i vestlige medier. Bare ære, æresdoktorgrader, og invitasjon til å besøke kongefamilien i Storbritannia. Han ble til og med slått til ridder av den britiske dronningen i 1994. Det er derfor feil av forfatteren å si at all vestlig mediedekning av Zimbabwe har vært negativ og «anti-Mugabe».

Landreform 2000: Artikkelforfatteren gir Mugabe ros for jordbruksreformen i 2000, som Mugabe sier hadde til hensikt at jordeiendommer skulle omfordeles til den svarte befolkningen. I løpet av våren 2000, øvde regjeringstro krigsveteraner vold mot og okkuperte eiendommene til hvite farmere. Tusenvis av hvite farmere ble kastet ut. Åtte hvite farmere og et ukjent antall av arbeidere ble drept i prosessen og tusenvis av arbeidere ble kastet ut. Det er feil å legge til grunn at alle hvite farmere som drev kommersielt landbruk arvet sin jord fra kolonitida. Mange av dem kjøpte land fra staten eller med statens tilatelse etter frigjøringen i 1980, og drev derfor innenfor landets lover, til tross for at de blir stempelt som 'koloniherrer'.

Dette er ingen benektelse av at jordreformen var nødvendig, men mange zimbabwere støttet ikke den

planløse prosessen. Etter frigjøringen i 1980 hadde Zimbabwe utviklet en økonomi med et jordbruk som ga store inntekter. Jordbruk hadde en sentral og betydelig posisjon. For et land med jordbruksbasert økonomi, var Mugabes landreform et økonomisk selvmord. For Zimbabwe var landbruket en hjørnestein for økonomien. Konsekvensene ved å fjerne hjørnesteinen er selvinnsende. Reformen hadde en dominoeffekt: økonomien stupte, matmangelen økte, inflasjonen gikk i taket og arbeidsløsheten steg. Der ligger paradoksene.

For en panafrikansk forkjemper; hvorfor gikk krigsveteraner løs på arbeiderne? Hvorfor var det så stor utkastelse av de hjelpeløse svarte arbeiderne og deres familier? Hvorfor var ikke arbeiderne prioritert i jordfordelingen? Vi vet hvem som fikk de beste farmene; samfunnseliten som statsråder, dommere og venner av Mugabe. Er det en fornuftig måte å bekjempe fattigdommen på?

Operasjon Murambatsvina 2005: med fattigdom og arbeidsløshet i spissen, startet Mugabes regjeringen «operasjon murambatsvina», som på det lokale Shonaspråket betyr «fjern søppelet.» Operasjonen var helt uten forhåndsvarsel, og midt i den kalde måneden raserte bulldosere husene i fattigstrøkene rundt i storbyene. Store mengder av mennesker ble rammet, særlig de mest sårbare – kvinner og barn som

ikke engang klarte å redde sine egne eiendeler. Noen av dem var opprinnelig interne flyktninger som ble kastet ut av store gårder eller ble jaget fra landsbygda fordi de støttet et lovlig opposisjonsparti. Tusener av mennesker ble gjort hjemløse eller mistet levebrødet sitt. Ifølge FNs rapport mistet 700 000 mennesker enten boligen eller levebrødet sitt i aksjonen. I tillegg til dette ble de nektet nødhjelp.

Operasjon dzikisa mutengo' 2007 (Operation Reduce Prices): innebar flere kontroversielle tiltak mot økende varepriser. I en erklæring rettet mot landets handelsnæring beordret regjeringen at prisen på varer skulle ned med 50 prosent. Konsekvensen ble at mange næringsdrivende gikk konkurs og at butikkene ble tømt for varer.

Sam Ahamba skriver at det er i best fall overtro og fantasi å klandre én eneste mann for et helt lands undergang. Men de handlinger som jeg har beskrevet ble utført etter ordre fra Mugabes regjering, og derfor står Mugabe som leder ansvarlig for de store lidelsene. Leser Ahamba i tillegg Zimbabwes grunnlov, vil han forstå hvor mye makt Mugabe har som president. Dette er ikke skuespill, men realiteter.

Martin Nkosi Ndlela er førsteamanuensis i medievitenskap, ved Høgskolen i Hedmark.

Sam Chimaobi Ahambas innlegg finner du på kronikksiden i forrige utgave av Bistandsaktuelt – nr. 6/2008 eller ved å søke i vår nettutgave.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Bistand til utdanning – Nepal som eksempel

Uten et godt utdanningssystem faller resten av bistanden igjennom, skriver **Kristine Storholt Hauge** med henvisning til Norges samarbeid med Nepal. Økt tilgjengelighet av kvalitativt god utdanning bidrar i betydelig grad til sosial og økonomisk utjevning – og dermed til forsoningsprosessen i landet. Noen nedprioritering av utdanning som samarbeidssektor er ikke på tale i Nepal.

Mugabe – helten som forsvant

Kristin Skare Orgeret ved Høgskolen i Oslo (Avdeling for journalistikk), mener at Sam Chimaobi Ahamba som skrev forrige nummers kronikk, tar grovt feil når det gjelder Norges holdning til Zimbabwe etter 1980 og mediedekningen av den. Både i Vesten og Norge ble den andre chimurengaen hyllet av mange. På åtti- og nitti-tallet ble Zimbabwe møtt med norsk velvilje og støtte, noe som

ikke minst kom til syne i en jevn og sterk strøm av finansiell bistand til det unge demokratiet.

Mugabe – tyrann, ikke frigjører

Ole Pedersen har også kastet seg inn i debatten om Zimbabwe og Mugabe. Det går ikke an å si at en tyrann er en frigjører og bli trodd, når bevisene om det

motsatte er overveldende. At Mugabe er en brutal, egoistisk tyrann som heller ser folket gå til grunne fremfor å overgi makten, er noe alle vet, skriver Pedersen i sitt innlegg mot Ahamba.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter. På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

7/2008 – 11. ÅRG

Bistand i en ny tid

LEDER

Den pågående finanskrisa i USA er enda en understreking av at verden er på vei inn i den postamerikanske periode. Det er slutt på den tiden da USA var den enerådende supermakten. På det økonomiske området har USA allerede i flere år blitt utfordret av en kinesisk me-gaøkonomi i hurtig vekst. Med en økonomisk nedgangstid i USA – og Europa – vil utfordringen fra giganten i øst kunne bli enda tydeligere.

Kinas økonomiske prosjekt er basert på en vekst- og eksportorientert strategi, der Midtens rike kontinuerlig ser seg om etter nye markeder og økonomisk sikkerhet for egen ekspansjon. Det betyr samtidig et råvarehungrig, investeringsvillig og kjøpesterkt Kina, noe som er godt nytt for blant andre afrikanske land. For første gang på mange år er det en solid etterspørsel etter deres varer, og det gir økende priser og gode inntekter. Og i kjølvannet av Kina følger andre asiatiske land.

Asiatiske land som foreløpig prediker ikke-innblanding i andre lands indre anliggender kan også oppfattes som politisk interessante partnere for fattige utviklingsland, for eksempel i Afrika. Flere av dem er lei av vestlige lands innblanding i alt fra menneskerettigheter til skolepenger og gjødselsubsidier.

Også for små vestlige bistandsgivere innebærer det nye politiske og økonomiske terrenget utfordringer. Våre bistandsengasjementer er tuftet på troen om en fornuftig og likeverdig dialog med samarbeidsland. Men vi forventer lydhørhet overfor våre politiske ideer. Det kan bli vanskeligere å få til for Norge og andre nordiske land i årene framover.

For det første er våre tradisjonelle samarbeidsland blitt økonomisk mer selvbevisste. For det andre er vestlige land ikke lenger enerådende som bistandsgivere i det internasjonale markedet. For det tredje er bistand bare en av flere typer kapitalstrømmer til utviklingsland – og den kan gradvis bli mindre viktig. Asiatiske lands inntreden i Afrika kan bidra til at det blir enda vanskeligere å selge inn våre ideer i denne delen av verden i årene framover.

Stilt overfor en slik situasjon kan det også være en god idé å tenke nytt og annerledes om hvordan vår bistand skal innrettes, for å redusere fattigdom og å fremme menneskerettigheter og demokrati. En sterkere prioritering av land og satsingsområder vil trolig tvinge seg fram. Dessuten er det viktig å bidra til at den økonomiske og politiske utviklingen ikke bare kommer landenes eliter til gode. Å støtte det sivile samfunnets vaktbikkjer blir for eksempel viktig i en slik sammenheng.

GZ

MÅNEDENS SITAT

«Stordabu evaluerer bistand.»

Avisen Sunnhordland forteller 19. september 2008 nyheten om at en mann fra Stord skal evaluere norsk kulturbistand.

Programleder **Peter Ndoro** er mediastjerne. Han formidler en historie de færreste i Vesten kjenner – at Afrikas økonomi vokser med rasende fart.

FOTO: WAYNE CONRADIE/PICTURING AFRICA

Sender rosa tv fra Afrika

Peter Ndoro tror på en afrikansk renaissance. Fra fjernsynsstudier i Nairobi, Johannesburg og Lagos formidler han historien om verdens raskest voksende økonomi.

Nyheter fra Afrika. Det nå ett år gamle CNBC AFRICA, er en panafrikansk formidler av næringslivsnyheter. Det er første gang det er gjort.

– Vi har måttet skape konseptet etter hvert. Vi forteller en historie som tidligere ofte ikke ble hørt, sier Ndoro.

– Det er mange afrikanske historier som rett og slett ikke blir fortalt internasjonalt. Hvor mange mennesker vet for eksempel at SABMillers, en av verdens største ølprodusenter, er fra Sør-Afrika? Kanskje det er på tide at vi afrikanere kjøper oss inn i utenlandske medier slik at vi kan være med og sette agendaen, foreslår han.

Den nye panafrikanske fjernsynskanalen er etablert med investeringer fra Dubai, og sender hovedsaklig via satellitt. Det gjøres nå avtaler om viderefremmidling av programtilbudet via landbaserte kringkastere i Kenya, Zambia og Ghana. Det vil gjøre sendingene mer tilgjengelig for vanlige afrikanere.

Renaissance. – For noen år siden snakket Sør-Afrikas president, Thabo Mbeki, om behovet for en afrikansk renaissance. Har det skjedd?

– Nå snakker nesten alle statsledere om demokrati. Det hadde aldri skjedd for ti år siden. Det er en renaissance. Av 54 land er det kun tre som ikke har hatt økonomisk vekst de siste årene. Angola har opplevd en enorm vekst, nesten uten sidestykke, men mediene fokuserer på Zimbabwes nedgang. Framveksten av Den afrikanske unionen, nye økonomiske samarbeidsprosjekter og økt deltakelse i fredsbevarende operasjoner er også en del av renessansen.

– Jeg tror at verden får et urettferdig dårlig bilde av hvordan Afrika fungerer, sier mannen som daglig tar pulsen på Afrikas børser.

– Men dere representerer vel et tilbud som stort sett er for Afrikas rike elite?

– Vi forsøker helt bevisst å bidra til at vanlige mennesker kan lære noe om ledelse og god forretningsdrift. Det er viktig for småbønder å få varene til markedet. Markedskvinnen må også kunne tjene penger. Skal vi ha framgang i Afrika er vi nødt til å sørge for at alle forstår viktigheten av bunnlinjen, sier Peter Ndoro. ■

PORTRETT

■ JAN SPEED

HVEM:
Peter Ndoro.

HVA:
Programleder og kommunikasjonsdirektør for CNBC AFRICA.

HVORFOR:
Kanalen formidler næringslivsnyheter til hele Afrika. CNBC Africa har byråer i London, Johannesburg, Cape Town, Lagos, Abuja og Nairobi.

Afrika blir ofte oversett når verdens forretningsmenn møtes på CNN, Sky, Fox eller BBC. CNBC AFRICA setter nå afrikansk næringsliv på det internasjonale kartet gjennom døgnkontinuerlige sendinger. Med hovedkontor i Johannesburgs rikeste forretningsstrøk har selskapet rekruttert noen av Afrikas fremste programledere og journalister. Elegant og velformulert tilhører Peter Ndoro stjerneskikket.

Nylig var han i Norge for å lede direktesendinger fra den Yara-finansierte konferansen om Afrikas grønne revolusjon, med eksklusive intervjuer med tidligere generalsekretær Kofi Annan og Malawis president, Bingu wa Mutharika.

Entusiastisk. Ndoro er opprinnelig fra Zimbabwe, men føler seg nå som en «jazzi-guy» – en som trives i Johannesburgs travle, pulserende liv.

– Jeg flyttet til Sør-Afrika i 1991, et tidspunkt da mange flyttet fra landet. Det var fantastisk å være en del av endringsprosessen, og å kunne stemme i de første frie valgene, sier han.

Jobben som programleder kombinerer Ndoro med stillingen som informasjonssjef for CNBC AFRICA. Han har utdannelse innen regnskap og økonomi.

– Det var en venn av meg som mente at jeg hadde en interessant stemme og ba meg søke en kringkastingsjobb. Først gang jeg gikk i studio, skjønte jeg at det var dette jeg ville gjøre resten av livet, sier Ndoro.

Etter hvert har han jobbet som programleder i aktualitetsprogrammer i de store radiostasjonene og fjernsynskanaler i Sør-Afrika.

– Det er noe helt fantastisk å kunne samtale med folk over hele Afrika under en morgensending, forteller Ndoro.

77 Afrika opplever en renaissance.

Peter Ndoro, programleder.

Gjenreisning vil koste 5 mrd. kroner?

Givere på gjerdet – avventer reformer i Zimbabwe

En maktdelelingsavtale som fører til reell politisk frihet, demokrati og redusert makt for Mugabe. Dette er noen av kravene Norge, Storbritannia og andre givere vil ha oppfylt – før de bidrar med milliarder av kroner til gjenoppbygging i Zimbabwe.

Statsminister **Morgan Tsvangirai** (fra v.), president **Robert Mugabe** og leder av MDCs utbryterfraksjon **Arthur Mutambara** under undertegningen av maktdelelingsavtalen i Harare 15. september.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/ALEXANDER JOE

ZIMBABWE-BISTAND

■ JAN SPEED

- Vi må nå forvente at den politiske volden stanser, at myndighetene gjennomfører demilitariseringen og at det innføres full presse- og organisasjonsfrihet. Myndighetene i Zimbabwe må gi hjelpeorganisasjoner full tilgang slik at nødvendig nødhjelp når ut til befolkningen, sier utenriksminister Jonas Gahr Støre.

Han understreker også at president Robert Mugabe og hans parti ZANU-PF må vise vilje til endring.

Norge har varslet at de vil øke den humanitære bistanden (nødhjelpen, red.anm.) til Zimbabwe med 40 millioner kroner. Landets nye statsminister Morgan Tsvangirai har sagt at nødhjelp og ekstra innsats for å øke jordbruksproduksjonen er hans første prioritet.

Landbruksproduksjonen er på et lavmål etter den omdiskuterte og voldelige landreformen for noen år tilbake, og i løpet av noen måneder vil trolig fem millioner zimbabwære trenge matvarehjelp. Det skakkjorte landet er også nesten tom for medisiner og mange helsearbeidere har forlatt landet. Inflasjonen i landet er på 11 millioner prosent.

Bistandsforberedelser. Vestlige giveland og Verdensbanken har de siste månedene møttes regelmessig for å diskutere en gjenreisningspakke for Zimbabwe. Det har vært en gulrot som er blitt brukt bak kulissene under forhandlingene. Norge har deltatt i møtene til den såkalte Fishmonger-gruppen – oppkalt etter en restaurant i Harare, der de møt-

tes til de innledende drøftelsene.

Denne gruppen fortsetter sitt arbeid i Harare for å sette opp en liste over politiske endringer og krav som må innfris for at de store pengesummene kan utløses. Storbritannias utenriksminister David Miliband sa nylig at «vi forventer en reell maktoverføring som gjenspeiler valgresultatene fra tidligere år».

Verdensbanken har forsøkt å beregne hva som må til for å få økonomien på fote igjen. Offentlige innstramminger for å få kontroll over finansene må kombineres med store mengder humanitær bistand. Det er behov for å stabilisere landets valuta og økonomi, slik at det blir attraktivt for velutdannede zimbabwære å vende tilbake til landet.

Bladet Africa Confidential mener at det er snakk om en gjenreis-

Zimbabwe er blitt et land preget av undertrykkelse og vold. Nå håper jeg utviklingen kan snu.

Statsminister **Jens Stoltenberg** til Bistandsaktuelt.

ningspakke med en verdi tilsvarende 5,5 milliarder kroner.

Avventende. Avtalen om maktdeling er komplisert. Da Bistandsaktuelt gikk i trykken var det fortsatt dragkamp om ulike plasser i regjeringen. Giverlandene er «avventende». De ønsker å se at statsminister Tsvangirai får nok politisk spillerom til å kunne gjennomføre en omfattende reformpolitikk.

- Zimbabwe har gått fra å være et av Afrikas rikeste og mest velutviklede land til å bli et fattig land med mye nød. Det har gått fra å være et demokrati til å bli et land preget av undertrykkelse og vold. Nå håper jeg denne utviklingen kan snu, sier statsminister Stoltenberg til Bistandsaktuelt.

- Vi vil nå invitere Tsvangirai til

Norge for å ha en dialog. Vi ønsker å samarbeide videre for å sørge for at det som nå starter kan utvikle seg til å bli et ordentlig demokratisk resultat i Zimbabwe, sier den norske statsministeren.

Sør-Afrikas tidligere president Thabo Mbeki har vært meglere i prosessen. Han mener at verden nå må respektere at folket i Zimbabwe har fattet en beslutning om deres eget land.

- Regjeringen i Zimbabwe vil arbeide hardt for å mobilisere støtte fra regionen, det afrikanske kontinentet og resten av verden for å gi det nødvendige bidraget for å hjelpe det zimbabwiske folk til å komme på rett kjørl, sa Mbeki da maktdelelingsavtalen ble undertegnet i midten av september. ■

Uenighet om norsk storsatsing på fond for utvikling

Investeringsfond er blitt et hett tema etter at utviklingsutvalget lanserte sin rapport i september. Men er det penger de fattige trenger?

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Det regjeringsoppnevnte Utviklingsutvalget framla sin rapport 9. september. I rapporten foreslår utvalget at det i løpet av en fem-årsperiode bygges opp et fond på rundt 10 milliarder norske kroner for investeringer i lavinntektsland, med spesielt fokus på Afrika og de minst utviklede landene (MUL-land). Dette fondet bør kunne forvaltes av det statlige investeringsfondet Norfund, mener utvalget som ble ledet av Kirkens Nødhjelp-medarbeider Gunstein Insteffjord.

Hindringer. - Det er ikke mangel på kapital som er verdens problem. Problemet er alle de hindringene

som utviklingsland har for å kunne få i gang investeringer, kommenterte professor i samfunnsøkonomi ved Universitetet i Trondheim, Jørn Rattsø på et seminar i Polyteknisk forening nylig.

Her ble nettopp ideen om å skape økonomisk vekst i utviklingsland ved hjelp av investeringer undersøkt.

- Det handler mer om kunnskap og teknologi enn om penger, fortsatte Rattsø.

- De fleste hindringene handler om myndighetenes rolle i landene, og mangel på kobling til det internasjonale markedet, hevdet Rattsø.

Solheim vil ha fond. Utviklingsministeren sier til Bistandsaktuelt at han ønsker å satse på flere fond i milliardklassen, blant annet et fond for ren energi og et fond for å investere i utviklingsland

- Det er min ambisjon at vi skal få slike fond. Jeg håper inderlig at vi får det til, sier Erik Solheim. Ingen

Det handler mer om kunnskap og teknologi enn om penger.

Jørn Rattsø, økonomiprofessor.

av disse fondene skal finansieres av bistandsbudsjettet hvis det blir som Solheim vil.

På spørsmål om hva han ønsker skal komme ut av utviklingsutvalgets rapport, svarer Solheim at han først og fremst ønsker at dokumentet skal skape bred debatt.

- Det er mange av forslagene som gjelder andre politikkområder enn bistand, og de må tas opp av andre. Det som angår bistand vil bli tatt tak i av gruppen som jobber med den nye stortingsmeldingen om utvikling og vil bli inkludert i meldingen, sier han.

Ingen avklaring. Temaene som tas videre av denne gruppen vil, ifølge Solheim, særlig dreie seg om milliardfond for investeringer, fredsarbeid og institusjonell omorganisering for å gjøre departementenes politikk mer samstemt.

- Ingenting vil bli avklart i statsbudsjettet, sier Solheim.

- Budsjettet var ferdig før rap-

porten kom, og oppfølging av utviklingsutvalget vil vi jobbe med i månedene som kommer. ■

Les mer på

www.utviklingsutvalget.no og www.bistandsaktuelt.no.

UTVIKLINGSUTVALGET

■ Utvalgets oppdrag var «å se på mulighetene for å innrette en helhetlig norsk politikk slik at den bidrar til å fremme utvikling i fattige land.» og begynte sitt arbeid i desember 2006.

■ Utvalget overleverte sin rapport i september 2008 og har, i tillegg til å se på administrative utfordringer, behandlet politikk-områdene: handel, investeringer, internasjonale finansinstitusjoner, klima, kunnskap, migrasjon, freds-, sikkerhets- og forsvarspolitikk.

UTVIKLINGSUTVALGET

— Forføres av spritselgere

Organisasjoner frykter større alkoholproblemer i utviklingsland

Utviklingsland er lovende, voksende markeder for produsenter av mange typer varer. Det gjelder også alkohol. Når det vestlige markedet går tregere, gjelder det å kapre kunder i Afrika, Brasil, India og Kina.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

– Markedene i utviklingslandene er sårbare og uforberedt på disse mektige produsentene, sier Dag Endal fra organisasjonen Forut, som jobber med rusproblematikk i sør. – Utviklingsland er perfekte for å innføre og å utvikle nye forbruksvarer – men også rusvaner. De kalles på engelsk «emerging markets».

Dette er de lovende, fremvoksende markedene som produsentene først og fremst finner i fattige land. De viktigste er Brasil, Russland, India og Kina, land hvor stadig flere får mer å rutte med.

Han viser til at et nytt marked finnes også i Afrika sør for Sahara, hvor de unge vil være moderne, ha moteklær og mobiltelefoner. Og drikke kjente merkevarer.

Den nye middelklassen drikker. Når økonomiene vokser, har flere og flere råd til en øl eller to av «rett» merke. I en rapport publisert av Forut som omhandler alkoholindustriens jakt på markeder i utviklingsland, fortelles det om en kampanje i Malawi rettet mot unge menn. Den som sendte inn flest ølkorke fra danske Carlsberg kunne vinne en privat jettflyreise for seg og syv venner og reise verden rundt.

– For innbyggere i et av verdens fattigste land er det en svimlende tanke, og selvfølgelig har det appell. I Malawi er Carlsberg det merket som er mest synlig. Det blir en del av en trendy identitet. Unge tar seg en Carlsberg og blir del av Carlsberg-identiteten, sier Endal.

Mange av kampanjene går ut på å fortelle potensielle kunder at alkohol er fremtidsrettet, moderne, at det gir utvikling og fremgang.

Misbruk er ikke først og fremst et fattigdomsproblem, men tvert imot et problem når samfunnslag begynner å få mer penger mellom hendene.

– Alkoholreklame, for eksempel Carlsberg, spiller på det å være trendy, fremgangsrik, ha draget på det motsatte kjønn og spiller på en ungdomskultur, forklarer Endal. – Hvis ikke noe gjøres for å forebygge nå, vil vi kanskje se at alkoholproblemer blir like vanlig i utviklingsland som i vår del av verden.

For foreløpig er det ikke slik. Den fattige del av verden er også den som bruker rusmidler i minst grad.

Ny alkoholpolitikk. Men alkoholprodusentene gjør det de kan for å få utviklingslandenes innbyggere til å drikke.

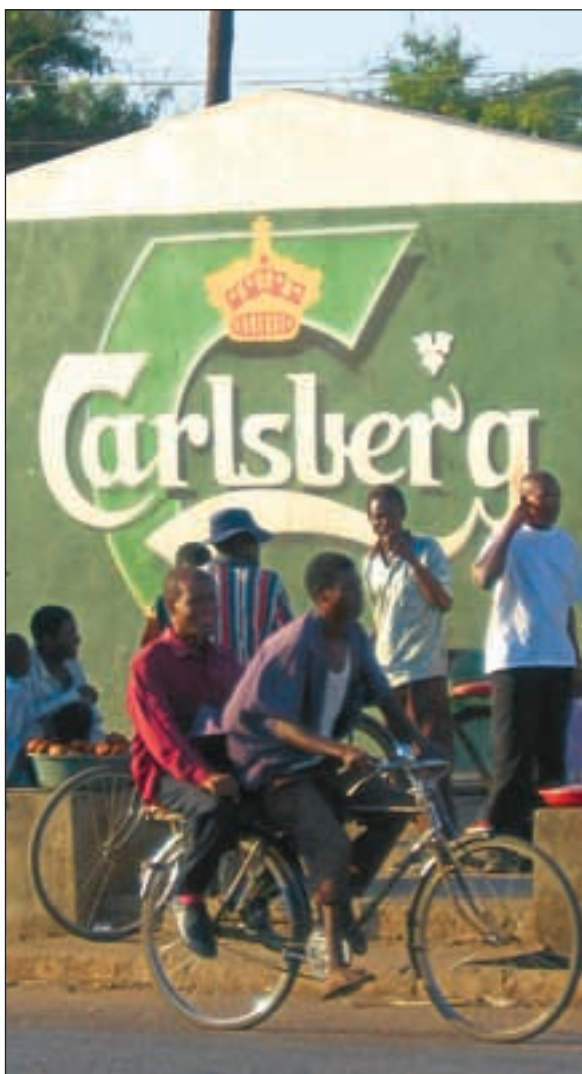
– De store produsentene tilbyr myndighetene i utviklingsland hjelp til å utvikle sin alkoholpolitikk. I mange land i Afrika sør for Sahara foregår det nå intens lobbyvirksomhet for å etablere alkohollovgivning som passer industrien og ikke folkehelsen, sier Endal.

Spesialkonsulent i Blå Kors, Heidi Westborg Steel bekrefter at alkoholprodusentene har stor makt.

Fra lokal ølbrygging...

FOTO: ELI GUNNVOR GRØNSDAL, FORUT

...til moderne livsstil med Carlsberg i Malawi.

FOTO: INGVAR MIDTHUN/FORUT

– I Sør-Afrika var myndighetene på vei mot en mer restriktiv holdning til markedsføring, men dette ble lagt bort da landet fikk verdensmesterskapet i fotball i 2010, forteller hun. – Carlsberg og Johnny Walker (et whisky-merke, red.anm.) er

nemlig hovedsponsorer for mesterskapet.

Større problem for fattige. Selv om de fattige foreløpig drikker minst i verden, er de negative konsekvensene større for de fattige, mener Westborg Steel.

– De fattige er også mer sårbare, og alkoholmisbruk får store og alvorlige ringvirkninger for familiene, fastslår hun.

Ifølge sosiolog Irene Prestøy Lie er alkohol allerede i dag et stort folkehelseproblem blant de fattige i verden, et faktum hun mener er ignorert av norsk bistandsarbeid.

– Verdens helseorganisasjon har rangert alkohol som nummer fem på listen over risikofaktorer som fører til sykdom og tidlig død, globalt sett. I utviklingsland med lav dødelighet klatrer alkohol opp på førsteplassen og utgjør en større trussel mot folkehelsen enn underernæring og hiv/aids, sier Prestøy Lie.

– Folk prøver å drikke slik de som er hakket rikere enn dem selv drikker, sier Endal.

Prestøy Lie er enig.

– Vestlige alkoholvaner er viktige for de fattiges identitet; de fungerer som et statussymbol, sier hun. ■

TV-AKSJONEN

■ Årets tv-aksjon på NRK 19. oktober er til inntekt for Blå Kors. Aksjonen har fokus på mennesker som rammes av andres rusproblemer, altså barn og andre pårørende.

■ Halvparten av midlene skal gå til innsats i utviklingsland, og resten skal brukes i Norge. Blå Kors samarbeider blant andre med Forut om prosjekter i utviklingsland.

NOTISER

Ny plan for mødre og nyfødte

Statsminister Jens Stoltenberg forsøker å få verdens ledere til å trappe opp innsatsen for å redusere mødre- og barnedødelighet innen 2015. I forbindelse med åpningen av FNs generalforsamling forpliktet en rekke regjeringssjefer og helseledere seg til å skaffe midler for å styrke helsesystemer i utviklingsland gjennom blant annet rekruttering og utdanning av mer enn en million helsearbeidere.

Den britiske statsministeren Gordon Browns har lovet nær 5,2 milliarder kroner i støtte til helseplaner i åtte land de nærmeste tre årene. Verdensbanken lover på sin side å utplasse nye eksperter i Afrika de nærmeste månedene, for å hjelpe noen av de fattigste landene med å styrke sine helsesystemer. ■

50 land i matkrise

Matvarekrise fortsetter selv med synkende priser, viser en fersk rapport fra Det internasjonale pengefondet. 50 land vil være i en sårbar situasjon også neste år, og direktør Dominique Strauss-Kahn oppfordrer rike land til å gi bistand for å lette situasjonen.

Prisene på olje og mat nådde en topp i sommer. Medier verden over meldte om demonstrasjoner og voldelige opprøyer mot de høye prisene verden over. Større tilbud og lavere etterspørsel som følge av økonomiske nedgangstider har gjort at situasjonen har bedret seg noe siden da.

Selv om oljeprisen har sunket med 40 prosent siden rekorden i juli, er den likevel fortsatt dobbelt så høy som på slutten av 2006. På samme måte har matprisen gått ned med åtte prosent siden toppen i juni, men den er fortsatt 44 prosent over det den var i slutten av 2006. ■

Journalist-støtte ga redaktør-effekt

I noen år på slutten av apartheidperioden bidro Norge med en del hundre tusen kroner til å utdanne journalister i Sør-Afrika. Sjelden har det kommet så mye ut av et så begrenset beløp. De positive ringvirkningene lar seg ennå etterspore, skriver redaktør Jon Magne Lund i en rapport til Norsk redaktørforening.

På slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet støttet Norge opplæringsprogrammer for unge svarte journalister i Sør-Afrika. Programmene ble drevet av ukeavisen The Weekly Mail – senere Mail & Guardian, den ledende uavhengige avisen i landet. En del av dem som fikk opplæring, sitter nå i redaktørstillinger rundt om i Sør-Afrika eller i nøkkelstillinger innen statsforvaltningen. ■

Norad varsler endringer

Vil gi mer støtte direkte til partnere i Sør

Norad jobber med en ny strategi og nye retningslinjer for støtten til frivillige organisasjoner.

– Vi bør bruke mer penger på å støtte organisasjoner i utviklingsland direkte, og vi må være mer pågående i å bekjempe fattigdom, sier Terje Vigtel, avdelingsdirektør i Norad.

■ TOR AKSEL BOLLE

Norad deler årlig ut godt over en milliard kroner til norske organisasjoners langsiktige bistandsarbeid. Hvert år er det de samme store organisasjonene som legger beslag på størsteparten av pengesekken og stort sett de samme små organisasjonene som får det som blir til overs. Beløpene er også, som oftest, i tråd med tidligere års bevilgninger, pluss et påslag for den årlige økningen i bevilgningen på bistandsbudsjettet. Som regel er det svært få nye organisasjoner som tas inn i det gode selskap.

Slik har det stort sett rullet og gått – år etter år. Men nå kan endringer være på gang. I Norads avdeling for sivilt samfunn jobbes det med en ny strategi og med nye retningslinjer. En del arbeid gjenstår, men Terje Vigtel kan allerede nå si en del om hvilke forandringer han mener er nødvendig. Blant annet vil avdelingsdirektøren ha en lang mer fleksibel tilskuddsordning.

– Det har vært en veldig stivhet i måten disse pengene er blitt tildelt på. De store organisasjonene er forblitt store og de små er forblitt små, nærmest uansett. Vi ønsker mer fleksibilitet og i større grad kunne belønne organisasjoner som kan vise til gode resultater. Organisasjoner som ikke lenger er så viktige som de engang var, bør få sine tildelinger redusert, sier Vigtel

Ikke godt nok. Vigtel har mange års erfaring fra bistandsarbeid både ute

Er det denne typen partnere vi skal ha tiltro til? Norads avdelingsdirektør advarer mot velklede og profesjonelle partnere som alltid er enige med giverne.

ILLUSTRASJONSFOTO: SCANPIX

Terje Vigtel vil belønne gode resultater.

og her hjemme. Hans siste jobb i Afrika var som ambassadør i Zambia.

Han mener det er på høy tid at man ser mer kritisk på effekten av den støtten som gis gjennom norske organisasjoner, og om man i større grad bør bruke andre kanaler for mer effektivt å bekjempe fattigdom.

– Vi vet at bistanden via norske organisasjoner har gitt mange gode resultater – men ikke gode nok til at vi automatisk bare skal fortsette på samme måte som før. I Afrika vedvarer fattigdommen til tross for mange år med bistand, sivilsamfunnene i mange land forblir svake til

tross for mange års støtte. Derfor er det bare helt rimelig at også vi ser kritisk på hvordan vi jobber, sier Vigtel.

Mer direkte. Avdelingsdirektøren i Norad ønsker at det i fremtiden skal gis mer penger direkte via organisasjoner i Sør.

– Vi ser at organisasjoner fra rike land, Norge inkludert, har en tendens til å dominere organisasjonene i Sør. Dagsorden og hva som blir ansett som viktig bestemmes av de vestlige organisasjonene. Vi ønsker å bidra til å styrke lokale organisasjoner, og på den måten forhåpent-

ligvis styrke lokalt eierskap og øke ansvaret overfor målgruppene, sier Vigtel.

Han innser at det vil kunne medføre en del dilemmaer for giverne

– Jeg mener at vi som givere ikke bare må samarbeide med organisasjoner i utviklingsland som er enige med oss om alt. Min erfaring fra Zambia er at det finnes en rekke typer organisasjoner og grupper som er uenige i mye av det vi givere står for, men som rent faktisk kan bidra til å skape utvikling. Ofte mer enn mange av de lokale organisasjonene som vi tradisjonelt samarbeider med, mange av de sistnevnte er nærmest kopier av organisasjonen i nord, sier Vigtel.

Positive organisasjoner. Det planlegges nå en bred prosess, hvor organisasjonene skal få komme med innspill til de endringene som foreslås. Norad har imidlertid allerede hatt en del møter med organisasjonene, hvor man blant annet har diskutert den planlagte omleggingen av støtteordningen til norske organisasjoners bistandsarbeid.

Ifølge Vigtel har reaksjonene foreløpig vært positive.

– I de møtene jeg har vært med på, har organisasjonene vært lite defensive. De har absolutt vært villige til å tenke nytt og kaste kritiske blikk på sin egen virksomhet. Det er positivt. Jeg håper at vi også videre kan ha en diskusjon som er fokusert på hvordan vi skal få best mulig resultater, og at vi unngår en diskusjon som bare fokuserer på tildeling og penger, sier Vigtel.

Som en del av arbeidet med ny strategi og nye retningslinjer ser man i Norad også på selve forvaltningen av støtteordningen til norske organisasjoner, inkludert regler for hvor mye organisasjonen må legge på bordet i egenandel. Dette arbeidet er imidlertid kommet såpass kort at Vigtel foreløpig ikke kan si noe om hvilken retning det bærer – utover at Norad ønsker et enklere og mer oversiktelig system enn i dag. ■

Asylstrøm vil kunne sluke deler av økningen i bistandsbudsjettet

Vil en enda større del av bistandsbudsjettet bli brukt i Norge neste år? Svaret er trolig ja.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Regelen om at bosetting av flyktninger kan regnes som bistand kombinert med en økning i antall flyktninger som kommer til Norge, kan nemlig gjøre norske kommuner til budsjettvinnere i det kommende bistandsbudsjettet. Det legges fram 7. oktober, og regjeringen har allerede lovet at bistanden for første gang på mange år vil nå 1 prosent av brutto nasjonalinntekten.

Omrokkering i revidert. Men hele økningen vil neppe komme utviklingslandene til gode. I revidert budsjett i vår la regjeringen til grunn at det ville komme om lag 10 500 asylsøkere til Norge. Det var mer enn beregnet, og regjeringen økte derfor

I 2009 kan antall bistandskroner som brukes her hjemme, bli høyere enn i år.

bevilgningen til flyktningtiltak i Norge med 250 millioner kroner. Dette er penger som OECDs utviklingskomité, DAC, godkjenner som utviklingshjelp. I vårens reviderte budsjett førte omrokkeringen til at bevilgningene til en lang rekke bistandsposter ble redusert – blant annet ble bistanden til Afrika kuttet med 70 millioner kroner, næringsutvikling med 25 millioner kroner og overgangsbistand med 36 millioner kroner.

Oppdaterte prognoser. I høstens budsjett kan imidlertid antallet bistandskroner som brukes her hjemme og ikke i Sør, bli høyere. I august la Utlendingsdirektoratet fram nye prognoser for 2008. Disse tilsier at det vil komme om lag 15 000 asylsøkere til Norge i år. Spørsmålet er nå hvilket utslag Regjeringens nylige asyl-innstramminger vil gi på tilstrømmingen neste år.

– Debatten om hvorvidt det er riktig å føre opp utgifter til flykt-

ningtiltak i Norge som bistand, har vært en gjenganger i mange år, bekrefter generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, Atle Sommerfeldt. De store frivillige organisasjonene har vært kritiske til norske myndigheters praksis på området.

Variierende praksis. Giverlandenes praksis for hva som føres som bistand, varierer:

Norge fører opp utgifter knyttet til de som har status som asylsøkere i henhold til Geneve-konvensjonen, de som FN har gitt status som kvoteflyktninger og de som gis rett til beskyttelse av humanitære grunner. Ifølge statistikk-kontoret ved OECDs utviklingskomité DAC følger land som Nederland, Sverige, USA, Hellas og Østerrike samme praksis.

Land som Irland og New Zealand fører imidlertid kun opp utgifter til kvoteflyktninger som bistand.

Danmark har valgt en mellomløsning, og oppgir kun utgifter til kvoteflyktninger og asylsøkere.

Mest restriktive i tolkningen av DACs regelverk er Storbritannia og Luxemburg. Disse landene fører ikke opp noen av utgiftene som landene har i forbindelse med mottak av flyktninger som offisiell utviklingshjelp.

Øker kraftig. Utenriksdepartementets oversikt over hvor mye penger Norge har brukt på flyktningtiltak her hjemme fra 2002 til 2004, viser store variasjoner.

I 2002 brukte Norge 1 milliard kroner, året etter 1,2 mrd. kroner. I 2004 sank det til 759 millioner kroner, deretter til 431 millioner kroner i 2005 og så 399 millioner i 2006. I toppåret 2003 tilsvarte beløpet 8,6 prosent av det samlede bistandsbudsjettet.

I DACs samlede oversikt over hvor mye bistandspenger som giverlandene samlet brukte på flyktningtiltak i hjemlandet, viser tall fra 2004 at det til sammen beløper seg til 2,1 milliarder dollar. ■

Givere må vise hva bistanden går til

Nytt britisk åpenhetsinitiativ på toppmøte om bistand

Det skal bli slutt på hemmelighetskremmeriet i bistanden. Giverne må vise folk i fattige land hva støtten går til. En slik overvåkning kan bidra til å nå målene om effektiv bistand, mener Gwen Berge i Kirkens Nødhjelp.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Mens vestlige givere blir satt til veggs av hjemlige parlamentarikere og andre som etterlyser tydeligere resultater av støtten til fattige land, er det svært vanskelig for folk flest i mottagerlandene å få oversikten over hvor pengestrømmene egentlig går. Ikke-statlige organisasjoner og medier står overfor enorme utfordringer når de skal avsløre korrupsjon, bestikkelser og dårlige prioriteringer i bruken av bistandspengene – både når det gjelder nasjonale myndigheter i fattige land og givere i nord.

I forrige nummer av Bistandsaktuelt fortalte vi om den manglende fremgangen mot de ambisiøse må-

lene i Paris-erklæringen om mer effektivitet i bistanden. På toppmøtet om bistandseffektivitet i Accra i september lanserte den britiske utviklingsministeren Douglas Alexander et initiativ som kan bidra til fart i sakene.

Kortene på bordet. «The International Aid Transparency Initiative» skal gjøre det mulig for allmennheten i utviklingsland å se hvordan bistanden blir brukt. Giverne må gi full og detaljert informasjon om all bistand i hvert land. Det må også publiseres detaljer og kostnader for hvert enkeltprosjekt og målene med disse prosjektene. Ikke minst skal giverne sørge for pålitelig informasjon om størrelsen og innholdet av den fremtidige bistanden, slik at mottagerlandene kan planlegge skikkelig.

– Vi ser på dette som det første steget for å bedre tryggheten for både givere og mottagerland, sa Douglas Alexander da han la frem det nye tiltaket.

– Hvis lokalbefolkningen kan se hvor bistanden går og spørre seg om den virker, vil risikoen for bestik-

kelser og korrupsjon bli drastisk redusert, påpekte den britiske utviklingsministeren.

77 Hvis befolkningen kan se hvor bistanden går, vil risikoen for korrupsjon bli drastisk redusert.

Douglas Alexander, utviklingsminister i Storbritannia.

Positive organisasjoner. Gwen Berge i Kirkens Nødhjelp (KN) var til stede på toppmøtet i Accra, og har stor sans for det britiske initiativet. Hun viser til at det er lite oppmerksomhet og åpenhet om støtten fra giverne, selv om det er flere ting å sette fingeren på.

Bistanden har minsket med 13 prosent, fra 2004 til 2007, samtidig som antall nye giverinitiativer med høy politisk profil har økt i samme perioden. Myndighetene i mottagerlandene har full råderett over så lite som 26 prosent av bistanden. 47 prosent av bistanden er fortsatt bundet til leveranse av varer og tjenester fra giverland. Nesten 50 prosent av all bistand gis gjennom teknisk støtte og en stor andel av denne går til lønn for givernes egne fagekspert, ikke til å bygge lokal kapasitet. Velldig mye matvarebistand er i virkeligheten støtte til egne produsenter, påpeker Berge.

– Folk i Sør er klare i sitt budskap: «Levér det dere lover, og legg frem hvordan pengene brukes», sier

lederen i seksjonen for tematisk rådgivning i KN.

Hun tror initiativet fra britene kan føre til at giverne blir ansvarlige også overfor folk i mottagerlandene, ikke bare egne parlamenter. En slik åpenhet kan gjøre at ikke-statlige organisasjoner i Sør i sin tur kan stille sterkere krav overfor egne myndigheter og deres pengebruk.

Norge, Tyskland, Nederland, Sverige, Danmark og Finland er blant de landene som støtter det nye åpenhetsinitiativet. Allerede i slutten av 2009 skal det settes i verk. ■

PARIS-ERKLÆRINGEN

■ En internasjonal avtale som ble underskrevet i Paris i 2. mars i 2005, der over hundre ministere og bistandstopper forpliktet seg til å gjøre bistanden mer effektiv, mer samordnet og mer harmonisert.

■ 2. til 4. september møttes bistandspolitikere og fagfolk i Accra i Ghana på det tredje toppmøtet om effektivitet i bistanden.

Verdensbanken oppjusterer grensen for fattigdom til 1,25 dollar

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

I 2004 anslo Verdensbanken at om lag 985 millioner mennesker lever under fattigdomsgrensen på én dollar om dagen. I august i år oppjusterte Banken fattigdomsgrensen til 1,25 dollar. Dermed skjøt antall fattige mennesker i været. Ifølge Verdensbanken lever hvert fjerde menneske i utviklingsland under den nye fattigdomsgrensen – til sammen om lag 1,4 milliarder mennesker.

– Menneskene i utviklingsland er fattigere enn vi har trodd, men ikke mindre suksessfulle i kampen mot fattigdom, fastslår forskerne Shaohua Chen og Martin Ravallion. De har forfattet Verdensbankdokumentet «The Developing World Is Poorer Than We Thought, But No Less Successful in the Fight against Poverty».

Data fra 116 land. Bak Verdensbankens oppjustering av fattigdomsgrensen fra 1981 til 2005, ligger nyere, innsamlede data – International Comparison Program. Her har Verdensbanken samlet inn data fra 675 husholdninger i 116 utviklingsland. De tidligere estimatene fra 1993 var basert på undersøkelser i kun 22 land.

En fattigdomsgrense på 1,25 dollar er ifølge Verdensbanken et riktig tall fordi det er gjennomsnittlig nasjonal fattigdomsgrense for verdens 10-20 aller fattigste land.

De nye dataene tar imidlertid ikke høyde for høyere levekostnader på grunn av økningen i matvare- og drivstoffpriser.

Halv milliard færre. Selv om Verdensbankens nye tall har gitt tilvekst av om lag 400 millioner mennesker i statistikkene, mener forskerne bak dokumentet likevel at kampen mot fattigdom går i riktig retning. De viser nemlig til at fattigdommen er blitt redusert med om lag ett prosentpoeng årlig. I 2005 levde 26 prosent av verdens befolk-

1,4 milliarder mennesker i verden lever for mindre enn 1,25 dollar per dag.

FOTO: GMB AKASH

ning i utviklingsland under fattigdomsgrensen, mot 52 prosent i 1981. Samlet sett er om lag 500 millioner mennesker blitt løftet ut av fattigdom i løpet av disse 23 årene.

– Med den framgangen framover vil likevel om lag én milliard mennesker måtte leve for under 1,25 dollar om dagen i 2015, sier Ravallion.

Store forskjeller. De regionale forskjellene i fattigdomsutviklingen er store.

Mest framgang har det vært i Øst-Asia, hvor utviklingen i Kina slår positivt ut på statistikken. I 2005 lev-

77 Menneskene i utviklingsland er fattigere enn vi har trodd.

Shohua Chen og Martin Ravallion, utviklingsforskere i Verdensbanken.

de 18 prosent av befolkningen i Øst-Asia for under 1,25 dollar om dagen, sammenlignet med nesten 80 prosent i 1981.

Også i Sør-Asia har antall fattige blitt redusert – fra 60 til 40 prosent i perioden 1981 til 2005. Befolkningsveksten har likevel ført til at antall fattige som må leve for under 1,25 dollar om dagen har stått mer eller mindre på stedet hvil: Om lag 600 millioner mennesker totalt.

Minst framgang har det vært i Afrika sør for Sahara. Her har antallet fattige nesten blitt fordoblet: I 1981 levde 200 millioner mennesker

for under 1,25 dollar om dagen, mot 380 millioner i 2005. Likevel, påpeker Verdensbanken, er det også tegn til framgang. Mens 59 prosent av befolkningen i regionen var fattige i 1996, var prosenttallet redusert til 50 prosent i 2005. ■

Hele dokumentet er tilgjengelig på: tinyurl.com/589ngy

Store ord om bistand fra Washington

Her er Obamas og McCains utviklingsløfter

Barack Obama vil doble bistanden på tre år. John McCain vil utrydde malaria. Myke maktmidler skal sikre USAs interesser i verden. Men bistand er ingen velgermagnet, mener utviklings-eksperter Nancy Birdsall.

AMERIKANSK VALGKAMP

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

- Jeg vet at bistand ikke er det mest populære temaet i valgkampen. Men som president vil jeg få det amerikanske folk til å forstå at den kan være vår beste investering for å fremme sikkerhet i verden. Slik var det med Marshallhjelpen, og slik må det også være i dag, sa Barack Obama i talen «New Strategy for a New World» nå i sommer.

Han gjentok løftet om å doble bistanden til 50 milliarder dollar innen 2012. Pengene skal brukes til å sikre fremtida i svake stater, skape bærekraftig vekst i Afrika, halvere verdens fattigdom og bekjempe sykdom.

John McCain har ikke på samme måte gitt rene pengeløfter i valgkampen, men det er åpenbart at et mål om å utrydde en sykdom som malaria vil kreve sine dollar.

- I tillegg til å redde millioner av menneskeliv i verdens fattigste områder, vil en slik kampanje bedre Amerikas image i verden, påpekte McCain under en tale om utenrikspolitikk ved The Los Angeles World Affairs Council i mars.

Mer myk makt? USA er verdens største bistandsgiver i faktiske tall, med rundt 23,5 milliarder dollar i OECDs offisielle statistikk for 2006. Men amerikanerne ligger langt bak det internasjonale målet om at bistanden skal ligge på 0,7 prosent av bruttonasjonalinntekten. De siste årene har bistanden ligget på rundt 0,18 prosent - og kritikken har vært massiv fra bistandstilhengerne.

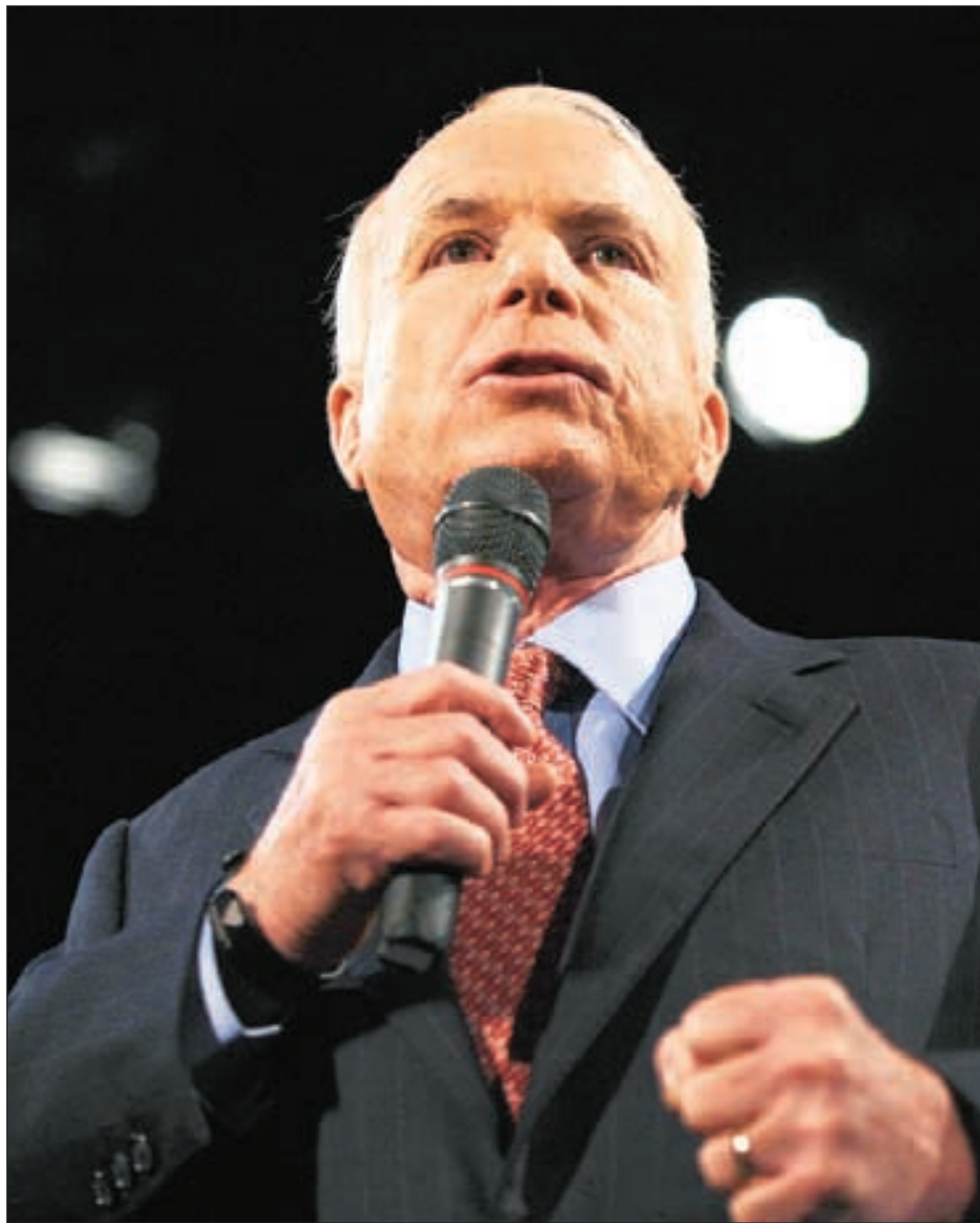
Det er overdrevet å si at det er et amerikansk folkekrav å øke bistanden, og at presidentkandidatene legger seg flate for å tekke velgerne frem mot valget i november. Men en svak vind med ønske om bruk av mer «myk makt» visler nå stille inn over prærrien. Etter åtte år med Bush - med krig i Afghanistan og Irak - etterlyser sentrale amerikanske ledere andre virkemidler enn militærmakt når USA skal fremme sine interesser i verden.

- Disse spørsmålene blir stadig viktigere for amerikanere, selv om utviklingspolitikk fortsatt er langt ned på lista over emner velgerne er opptatt av, sier Nancy Birdsall, president i den Washington-baserte tenketanken Center for Global Development til Bistandsaktuelt.

Fortsatt er det spørsmålene om helseforsikring, energisikkerhet og amerikanske jobber i en globalisert verden som står høyest på agendaen, sammen med den generelle økonomiske situasjonen etter de siste ukens finansielle krasjlanding.

- Prioriteringene til velgerne gjenspeiler de tøffe realitetene som amerikanere flest møter, påpeker Birdsall.

Sikkerhet er fortsatt også et viktig tema, nå syv år etter terrorangrepene 11. september. Det er her bistandspolitikken kan få en betyd-

Republikanernes presidentkandidat **John McCain**.

FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/MANDEL NGAN

Demokratenes presidentkandidat **Barack Obama**.

USA er verdens største bistandsgiver med rundt 23,5 milliarder dollar.

ning, ifølge Birdsall.

- Den viktigste oppgaven er å få amerikanerne til å forstå at verden har endret seg, man kan ikke lenger ha amerikansk velstand og sikkerhet når tre fjerdedeler av verdens befolkning mangler nettopp dette, sier Birdsall.

- Er denne sammenhengen så vanskelig å forstå for den jevne amerikaner?

- Bistanden er i ferd med å bli et mer synlig og effektivt verktøy i arbeidet for økt sikkerhet, men folk

har ennå ikke sett sammenhengen. Det jobbes for å gjøre den mer åpenbar, og det handler om å øke oppmerksomheten rundt dette spørsmålet.

Bistandslobby. Innflytelsesrike krefter i USA jobber nå hardt for at den politiske ledelsen i større grad skal prioritere bistand og diplomati fremfor militære virkemidler. To millioner amerikanere er nå engasjert i initiativet Impact 08: «Building a Better, Safer World», som er en tverrpolitisk kampanje for å satse på myke virkemidler i utenrikspolitikken. I spissen for initiativet står Bill Clintons tidligere utenriksminister, demokraten Madeleine Albright, og George Bush Seniors forsvarsminister, republikaneren Frank Carlucci.

Målet er å rette opp USAs skakkjorte image og gjenvinne det moralske lederskapet i verden, som kampanjen skriver på sine hjemmesider.

Gruppen har de siste månedene hatt hektisk aktivitet. Kampanjen har kontinuerlig kontakt med kandidatene og sentrale rådgivere i både den demokratiske og republikanske leiren, med mål om å opplyse dem om viktigheten av en god utviklingspolitikk og et effektivt diplomati. En rekke offentlige debattmøter og medieoppslag om såkalt «soft power» har fulgt i kjølvannet av initiativet. På internettensidene til Impact 08 kan publikum lese alt hva presidentkandidatene har sagt om utenrikspolitikk og bistand. Målet

er å holde amerikanerne informert.

- De gjør en fantastisk jobb. Men det gjenstår mye hardt arbeid. Dette er bare begynnelsen, sier Nancy Birdsall.

Nylig satt hun i et panel med skuespiller Ben Affleck, der de to diskuterte utviklingspolitikk. Hun mener kjendisfaktoren er avgjørende for å få oppslutning om økt bistand.

- Det er viktig at kjendiser belyser det som skjer i verden og hva som bør gjøres. Her i USA skal man nemlig ikke undervurdere hvor viktig initiativene til Bono, Angelina Jolie og de andre kjendisaktivistene er. Disse aktivistgruppene utfyller det arbeidet vi tenketanker gjør, og er ekstremt effektive for å få oppmerksomhet, fastslår Birdsall.

Tomme løfter? Spørsmålet mange innen utviklingsmiljøene stiller seg, er om de egentlig kan stole på de store ordene fra presidentkandidatene.

- Begge kandidatene er friske pust hvis man ser på planene deres. Spørsmålet er om de vil holde løftene sine når de møter press fra andre viktige områder, påpeker Birdsall.

- Hvilken kandidat kan man forvente at øker bistanden mest dersom han blir president?

- Det er viktigere å se hvordan den politiske sammensetningen i kongressen historisk sett har påvirket den amerikanske bistanden enn å se på forskjellene mellom Obama og McCain. En interessant analyse av historiske data viser at det som

Bestemor **Sarah Obama** i Kenya er ikke i tvil om hvem hun mener bør bli den neste presidenten i USA.

FOTO: AFP PHOTO / SIMON MAINA

FOTO: SCANPIX/ REUTERS/CHRIS KEANE

virkelig betyr noe, er om Det hvite hus og kongressen er kontrollert av det samme partiet.

Når et parti har presidenten og et annet parti har flertall i kongressen, har bistanden tradisjonelt vært lav.

- Dette ser man godt i Clinton-årene da republikanerne kontroller-

te kongressen. I de første seks årene med Bush så vi hvordan republikanerne doblet den amerikanske bistanden i faktiske tall da de hadde flertall i kongressen. Særlig ble arbeidet mot hiv og aids styrket, påpeker Birdsall.

Ingen vinnesak. Årsaken til den mer eller mindre tilfeldige politikken er at kongressen bevilger pengene. I perioder der presidenten og kongressen er fra forskjellige partier, er det alltid en kamp om budsjettet, og da også størrelsen på bistanden.

- Dersom republikanerne har flertall i kongressen, er det sannsynlig at de vil støtte forslagene til en republikansk president. Presidenten er da også villig til å foreslå å bruke mer, fordi pengebruken ikke blir synliggjort på samme måte. Her i landet er det alltid vanskelig å rettferdiggjøre bistanden politisk overfor velgerne. Hvis partiet som har flertallet i kongressen ikke liker presidenten, spør de gjerne hvorfor vi skal gi mer penger til Afrika og Asia når vi sliter med så mange problemer på hjemmebane, forklarer Birdsall.

- Så man vil egentlig ikke at bistanden skal komme til syne for velgerne?

- Jeg tar kanskje litt hardt i, for i tilfellet Bush har han fått stor støtte for sitt arbeid mot hiv og aids. Men bistand er likevel noe som kan bli brukt politisk mot en president.

Hun tror det er størst sjans for at bistanden øker dersom Obama vinner.

- Demokratene vil beholde makten i kongressen. Så dersom McCain vinner, vil det bli vanskeligere å øke bistanden - rett og slett på grunn av systemet.

McCains løfte om å utrydde malaria og styrke kampen mot hiv og aids sier ingenting om hvor mange dollar som vil bli lagt på bordet, i motsetning til Obamas konkrete summer.

- Personlig mener jeg det er bedre og mer effektivt å øke beløpet. Dette gir mottagerlandene mer eierskap til bistanden og gjør den mer effektiv. Men for den gjennomsnitt-

It's time for the United States to once again be a beacon of hope and a helping hand.

Barack Obama, demokratenes presidentkandidat.

lige amerikanske borger er det større logikk og lettere å forstå målet om å redde liv. Jeg er enig i målet til Obama, men jeg vet ikke om det er politisk smartere å si at man skal doble beløpet.

Budsjettunderskudd. De siste ukens dramatiske hendelser i amerikansk økonomi vil neppe gjøre det enklere for en fremtidig president å rettferdiggjøre økte overføringer til fattige land. Nobelprisvinner Joseph Stiglitz er en av dem som tror budsjett-situasjonen i USA er så stram at pengene vil sitte svært langt inne. Da den amerikanske kjendisøkonomen nylig besøkte Universitetet i Oslo for å holde et foredrag om skattelegging i amerikansk politikk, ble han møtt med en kommentar om hvor lav den amerikanske bistanden er. Han fikk så spørsmål om man kan forvente at amerikansk bistand vil økes betydelig med en ny president i hus.

- Situasjonen for bistanden er mye verre enn beskrevet. Tallet for bistanden inkluderer også penger til land som Irak og Pakistan. Mye av disse pengene er ikke tradisjonell bistand, mente Stiglitz.

Han viser til at mange amerikanske motstandere av mer utviklingsstøtte peker på absorberingskapasiteten, at fattige land rett og slett ikke kan håndtere mer penger enn de mottar i dag. Stiglitz tilbakeviser dette, og mener det er mulig å bruke mer - særlig innen teknologioverføring og tilpassing til klimaendringer.

- Problemet er at underskuddet på det amerikanske statsbudsjettet er så stort at det vil bli et kappløp om å få redusert dette, sier den tidligere sjeføkonomen i Verdensbanken og økonomisk rådgiver til president Bill Clinton.

Budsjettunderskuddet er nå på 500 milliarder dollar, og vil begrense bistanden, ifølge Stiglitz.

Dette var før de siste par ukens eskalering av finanskrisa. Med dette bakteppet spør det hvor mye det hjelper at tilhengerne av mer amerikansk bistand har omformet det noe oppbrukte slagordet til en vel-

kjent spilleby i Nevada på følgende måte:

«What happens in Vegas stays in Vegas, but what happens in the rest of the world doesn't stay there and directly affects American lives.» ■

OBAMAS LØFTER

■ Øke bistanden til Latin-Amerika.

■ Styrke og lede kampen for å nå tusenårs målet om å halvere fattigdommen innen 2015.

■ Støtte gjeldsslette for nye land som så langt ikke har oppnådd kravene til gjeldsslette, slik at disse kan frigjøre ressurser til å bekjempe aids og fattigdom.

■ Presse på for reformer i Verdensbanken slik at fattige land får bistand i form av gaver, ikke lån.

■ Sørge for at G8-landene blir enige om en ny strategi for Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken, sikre de nødvendige endringene i ledelsen av disse institusjonene, slik at de reflekterer den økte globale innflytelsen til mellominntektslandene.

■ Opprette et utdanningsfond på 2 milliarder dollar for å styrke grunnutdanningen i fattige land.

MCCAINS LØFTER

■ Utrydde malaria og slik styrke USAs omdømme i verden.

■ Vurdere å bruke alle mulige virkemidler for å få slutt på det han mener er et folkemord i Darfur.

Se kandidatens taler om utviklingspolitikk her: www.usglobalengagement.org

Norge etablerer kontakter i begge leirer

Utenriksdepartementet bygger kontakt med sentrale personer rundt Obama og McCain, i håp om å påvirke en kommende president. Men Erik Solheim er skeptisk til kandidatens bistandsløfter.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Norske representanter var til stede på demokratenes landsmøte, og har vært i lunsjer og middager med de to politiske leirene ved flere anledninger. Det siste året har også en rekke personer blitt invitert til Norge.

- Personlige kontakter er grunnleggende i den internasjonale politikken, sier utviklingsminister Erik Solheim.

Han karakteriserer kontaktene som folk i «skjæringspunktet

mellom miljø, bistand og generell utenrikspolitikk». En av disse er USAs Sudan-utsending, Richard Williamson. Han kan bli sentral i bistandspolitikken dersom McCain blir president. Viseutenriksminister Richard Boucher kan også bli viktig, en mann Solheim har samarbeidet nært med i fredsprosessen på Sri Lanka.

Kritisk til Bush. Solheim håper en ny president setter en endelig stopper for det han kaller en amerikansk «enegang» i verden, og ser få lyspunkter i amerikansk utenrikspolitikk de siste årene.

- Troen på at USAs mange maktmidler kan omforme verden, har vist seg å være en fiasko for eksempel i Irak. Klimapolitikken er et annet eksempel hvor dette har vært feilslått, sier Solheim.

Solheim viser til at nesten all bistanden har gått til Irak og noen ytterst få land som Israel, Egypt og Af-

Man har all grunn til være forsiktig før man spretter champagnen.

Erik Solheim, utviklingsminister.

ghanistan. Han roser likevel Bush for hans engasjement for Afrika.

- Paradoksalt nok er Afrika det kontinentet hvor Bush har vært minst upopulær. På sin siste Afrika-turné ble han godt mottatt alle steder. Bistanden til afrikanske land har økt, påpeker Solheim.

Skeptisk. Solheim er tvilende til om kandidatene vil holde de store løftene sine når de kommer i Det hvite hus.

- Obamas løfte om et utdanningsfond vil utløse store midler og bety mye hvis det blir en realitet. Det er et av flere positive forslag, men man har all grunn til være forsiktig før man spretter champagnen. Store løfter om økte bevilgninger bør tas med en klype salt, spesielt med tanke på at også den nåværende administrasjon lovet mer penger enn de har holdt.

Solheim har ikke overraskende størst forhåpninger til Demokra-

– Demokratiets dager er talte i Etiopia

Ny lov legger sterke begrensninger på ikke-statlige organisasjoner

– Jeg tror demokratiets dager er talte i Etiopia, sier forsker og Etiopia-kjenner Kjetil Tronvoll. – Utkastet til ny NGO-lov er del av et større bilde som handler om at myndighetene i Etiopia strammer inn på alle kanter.

■ ANNE HANSEN

NGO-TRAKASSERING Tronvoll, som er førsteamanuensis ved Senter for Menneskerettigheter, er bekymret over utviklingen. Han mener at initiativet til å lage en ny lov for ikke-statlige organisasjoner (NGOer) må ses i sammenheng med en bredere lovgivningsprosess som har som mål at regjeringen ikke mister makten. Dagens regjering har i praksis sittet ved makten siden kommunistregimet falt i 1991, men har møtt økende grad av opposisjon.

Lovgivende prosess. I juli ble den nye medieloven ratifisert, og tidligere i år passerte også den nye partiloven i parlamentet.

– Alt tyder på at den nye sivilsamfunnsloven blir ratifisert også, mener Tronvoll.

– Etiopia vet at de internasjonale givne ikke vil følge opp den negative utviklingen med sanksjoner. Meles (Etiopias statsminister, red.anm.) vet at han vil få pengene sine uansett. Etiopia må være med om man skal nå tusenårsmålene, og dessuten har Etiopia støtte fra USA uansett på grunn av krigen mot terror, argumenterer Tronvoll.

Sammen med forsker ved Sjøkrigsskolen i Bergen, Lovise Aalen,

Etiopias statsminister **Meles Zenawi** vil stramme inn overfor de ikke-statlige organisasjonene.

FOTO: SCANPIX/AFP/JOSÉ CANDON

TEMA: NGO-TRAKASSERING

Ordforklaring:
NGO – Ikke-statlig organisasjon.

har han nylig skrevet en artikkel om innstrammingsprosessen i Etiopia.

– I tillegg til den lovgivende prosessen har vi sett institusjonelle en-

dringer som går i samme retning; etter valget i 2005 mistet Addis Abebas bystyre makten over politiet i byen samt retten til skatteinnkreving,

som nå ligger under sentrale myndigheter, forteller Tronvoll.

To rykter i Addis. Stedlig representant for Kirkens Nødhjelp i Etiopia, Hans Birkeland, forteller at det i NGO-miljøet i Etiopia nå går to rykter om denne loven.

Utrygge regimer finner på nye regler – hindrer organisasjonen

Presidenter med udemokratiske trekk legger stadig flere hindringer i veien for organisasjoner i det sivile samfunnet. Ofte viser myndighetene stor kreativitet i å finne på regler som kan hindre kritikk, bevisstgjøringsarbeid og organisert opposisjon.

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

Det nye, restriktive NGO-lovverket i Etiopia er bare ett av en rekke eksempler.

I nabolandet Eritrea er det nå bare seks utenlandske organisasjoner som får operere etter at nye strenge lover ble innført i 2005. Noe levende og uavhengig sivil samfunn lokalt er det knapt nok snakk om. For i Eritrea er organisasjoner i hovedsak organisert i det som kritikere kaller «GONGOs» (Government-Operated Non-Governmental Organisations), som betyr at organisasjonene i praksis er styrt av myndighetene.

Dessuten går alle pengene fra internasjonale organisasjoner via sentrale myndigheter. Utenlandske NGOer (ikke-statlige organisasjoner,

77 Vi har sett en utvikling mot strengere restriksjoner over hele verden siden 11. september 2001.

Julie Middleton, den internasjonale NGO-organisasjonen Civicus.

En liten gutt i en flyktningleir ser på i det en hjelpeorganisasjon ankommer med nødvendig mat i Olilim i Uganda.

FOTO: SCANPIX/AFP/ ROBERTO SCHMIDT

red.anm.) må også søke myndighetene om lov til å reise ut i felt og besøke prosjekter man finansierer. I tillegg vanskeliggjør myndighetenes drivstoffrasjonering muligheten til oppfølging av prosjekter utenfor hovedstaden Asmara. Slik har president Isaias Afewerki full kontroll på organisasjonslivet i Eritrea.

I Uganda bryter organisasjoner

loven om de kontakter folk på landsbygda uten å ha gitt skriftlig beskjed til myndighetene minst syv dager i forveien. I Eritrea er det knapt noen organisasjoner igjen på grunn av ny, streng lovgivning.

Hardere kår. Men Eritrea, Etiopia og Uganda er ikke alene om å holde organisasjonslivet i stramme tøyler. Det får tøffere kår over hele verden.

Dette mener den internasjonale nettverksorganisasjonen Civicus i Sør-Afrika, som har en egen avdeling for overvåking av hvordan sivilsamfunnet blir behandlet globalt.

– Vi har sett en utvikling mot strengere restriksjoner på organisasjoner over hele verden. Dette har særlig skjedd siden 11. september 2001, sier Julie Middleton i Civicus.

Hun mener at krigen mot terror ofte er blitt brukt som både en begrunnelse og et påskudd til å slå ned på kritiske organisasjoner og grupper internt i landene.

Civicus har siden 1993 fulgt situasjonen for hele spekteret av sivil samfunn verden over.

– I kjølvannet av USAs svartelisting av 13 land har man sett at det er blitt mer og mer vanlig å begrense organisasjoners spillerom. Blant annet argumenterer myndighetene i flere land med at det sivile samfunn danner grobunn for terrorisme, forklarer hun.

Slik knekker man NGOene: Skulle organisasjonene bli vel brysomme finnes det mange måter å ufarliggjøre dem på, mener Civicus-talskvinnen. Man kan begrense hva organisasjoner har lov til å drive med, kneble deres ytringsfrihet, strupe dem med administrative barrierer

Motstanden mot regjeringen nådde et høydepunkt i 2005.

FOTO: SCANPIX/AFP

- Det ene at prosessen med å få gjennomført loven går sin gang og vil bli vedtatt i parlamentet så snart de trer sammen i slutten av september. Det andre ryktet er at lovforslaget vil bli lagt på hyllen inntil videre. Den aller siste informasjonen vi fikk i et møte mandag denne uken, da et tredje utkast av loven ble offentliggjort, er at lovforslaget er blitt lagt frem for Council of Ministers nylig, uten at vi vet hva resultatet av det ble. Men dersom det ble godkjent der, går den videre til par-

lamentet hvor det sannsynligvis vil bli vedtatt.

Må legge om. Den nye NGO-lovens viktigste begrensning på sivilsamfunnet vil være at organisasjoner som har mer enn ti prosent av sine inntekter fra utenlandske givere vil regnes som «utenlandske organisasjoner».

- Det vil bety at så å si alle organisasjoner i Etiopia vil bli klassifisert som utenlandske. Følgene av det er at de ikke har lov til å drive

med bevisstgjøringsarbeid, rettighetsarbeid, demokrati og menneskerettigheter, forklarer Tronvoll.

- Sannsynligvis må organisasjonene legge om driften, og givene vil få problemer med å få ut pengene sine, legger han til.

Forverring. Kirkens Nødhjelp kan bekrefte dette. - Også det siste utkastet er en dramatisk forverring av arbeidssituasjonen for ikke-statlige organisasjoner. Vi må få se nærmere på loven for å kunne vite akkurat hvilke konsekvenser dette vil få for den enkelte organisasjon og for oss, sier Birkeland.

Han viser til at Kirkens Nødhjelp har en partnerskapsavtale med den norske ambassaden hvor de samarbeider med flere lokale organisasjoner som spesielt jobber med menneskerettigheter og styresett.

- Om loven blir vedtatt vil ikke de lokale organisasjonene kunne fortsette dette arbeidet med støtte fra utlandet, og vi vil heller ikke ha lov til å drive dette arbeidet selv. Andre deler av vår virksomhet regner vi med kan fortsette med uten større endringer. Det er lovet et års overgangstid for at organisasjonene skal kunne omstille seg til den nye loven.

Flere menneskerettighetsbrudd. Den etiopiske regjeringens tydelige motarbeidelse av uavhengige organisasjoner og organisert opposisjon er av nyere dato. En periode etter makttovertagelsen i 1991 lot regje-

ringen nemlig de små, etiopiske organisasjonene leve sitt eget liv, uten statlig innblanding.

- Men dette varte bare til motstanden mot regjeringen begynte å vokse. Den nådde et høydepunkt under valget i 2005. Siden da har regjeringen strammet til, sier Tronvoll.

Den norske menneskerettighetsforskeren mener at det har vært en tydelig økning i antall menneskerettighetsbrudd i landet de siste ti årene. ■

Etiopia vet at de internasjonale givene ikke vil følge opp den negative utviklingen med sanksjoner.

Kjetil Tronvoll, forsker.

NORSK BISTAND

■ I de siste ti årene har stat-tilstat-samarbeidet med Etiopia beløpt seg til gjennomsnittlig 200-280 millioner kroner årlig.

■ I august 2007 beordret etiopiske myndigheter Norge til å redusere antallet utsendte ved ambassaden til tre personer. Dette har ført til at Norge har måttet redusere sitt bistandsprogram. Inneværende år er det anslått en norsk støtte på 80 millioner kroner.

■ Kirkens Nødhjelp, Utviklingsfondet, Norsk Folkehjelp, Redd Barna og ulike misjonsorganisasjoner er blant de norske organisasjonene som har hatt samarbeid med landet.

ANNONSE

**FATTIGDOMS
KONFERANSEN 2008**

AFRIKA I ENDRING - HVA KOMMER ETTER BISTANDEN?

LITTERATURHUSET I OSLO
FREDAG 17. OKTOBER

For mer informasjon om konferansen, se
www.norad.no/fattigdomskonferanse

Norad

es frihet

eller rett og slett finne en grunn til å tvinge dem til å stenge.

Bistandsaktuelt's dypdykk i problematikken tyder på at regimer med udemokratiske trekk gjerne benytter tre hovedtilnærminger for å slippe kritikk og konkurranse fra ikke-statlige organisasjoner.

Metode 1: Innføre veldig strenge lover!

Slik lovgivning finnes i mange land, for eksempel i Eritrea, Sudan, Usbekistan, Turkmenistan, Cuba, Hviterussland og Vietnam.

Dette kan være lover som:

- rett og slett ikke tillater frivillige organisasjoner, eller
- hindrer eller tar motet fra organisasjoner som vil etablere seg, eller
- forbyr organisasjoner å jobbe med bestemte temaer, for eksempel menneskerettigheter og demokratiseringsarbeid, eller

- skremmer organisasjoner fra å snakke fritt, ha åpne møter eller drive med rettighetsarbeid, eller
- forhindrer at organisasjoner har nok penger, for eksempel ved å begrense organisasjoners muligheter for å motta utenlandske penger. (Venezuela, Zimbabwe, Russland og Usbekistan er noen eksempler på sistnevnte.)

Metode 2:

Lage administrative hindringer!

- Hindre organisasjoner i å registrere seg lovlig ved å trekke ut tiden eller aldri behandle en søknad (vanlig for eksempel på Cuba), eller

- finne smutthull og formelle feil for å avregistrere organisasjoner. (For eksempel i Hviterussland hvor en organisasjon ble avregistrert fordi organisasjonens navn sto med store bokstaver i etableringspapirene mens i møtereferater sto navnet med små bokstaver.) eller

- lage regler for søknadsprosedyrer for å vanskeliggjøre at organisasjoner skal kunne gjøre jobben sin. (For eksempel at det må søkes myndighetene om tillatelse for å arrangere ulike typer møter, sånn er det for eksempel i Uganda, Tadsjikistan og Usbekistan.)

Metode 3:

Være slem!

- True både de som jobber i organisasjonen og familiene deres, eller fengsle ansatte under falske anklager, eller foreta innbrudd i organisasjonens lokaler, eller - i verste fall: skade eller drepe organisasjonens medarbeidere.

Kilde: Civicus, Kirkens Nødhjelp, Norad, Amnesty International.

Norsk gjødsel-enevelde i Afrika

Yara International satser på grønn revolusjon og langsiktige gevinster

I 2008 satt norske Yara igjen som den eneste multinasjonale gjødselaktøren i Afrika. Selskapet er nå tilstede i ni afrikanske land. Million-investeringene forventer Yara på lang sikt å få igjen. – Vi har en fordel som er tidlig ute, sier kommunikasjonsdirektør i Yara, Arne Cartridge.

LANDBRUK

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

På spørsmål om hva som er viktigst for Yara: Å bedre matvaresikkerheten i Afrika eller å tjene penger, svarer Cartridge:

– Dette går hånd i hånd. Vi driver ikke veldedighet. Lønnsomhet er det vi er til for. Men vi ser på oss selv som en aktør i samfunnsutviklingen, og ønsker å bidra positivt, sier Cartridge, som har ansvaret for Yaras Afrika-programmer.

Børsvinner. Siden 2004 har aksjekursene til Yara International steget fra om lag 40 kroner til dagens kurs på drøyt 200 kroner (per 26. september 2008) på Oslo børs. Da har aksjeprisene i mellomtiden vært innovent langt høyere nivåer, før uroen i finansmarkedene globalt også ga Yara-aksjene en kalddusj.

Lavere aksjekurs til tross: Kunstgjødsel er god butikk. I 2004 var Yaras verdi på Oslo børs 15 milliarder kroner. I august var selskapet verdsatt til 130 milliarder kroner. Her hjemme har Yaras gjødselpriser blitt fordoblet på bare ett år. Og ingen steder er prisene på kunstgjødsel høyere enn i Afrika.

– Ja, Afrika har den dyreste mineralgjødselen i verden. Men å gi bort gjødsel, ville være som å tisse i buksa for å holde varmen, mener Cartridge.

Sikkerhet og forutsigbarhet. I stedet satser Yara på å hjelpe den afrikanske bonden med å få tilgang til kunstgjødsel til en lavere og mer forutsigbar pris.

– I flere afrikanske land holder bøndene igjen og dyrker mindre enn det de har potensial til, fordi de er redde for å gå på et tap dersom avlingen slår feil. Yara jobber derfor med å få på plass forsikringsordninger som kan sørge for bedre forutsigbarhet, sier Cartridge.

Han mener subsidiering av innsatsvarer, som i for eksempel Malawi og Zambia, er helt nødvendig for at fattige bønder skal kunne ta i bruk kunstgjødsel.

– De fattige småbøndene må ha et minimum av sikkerhet.

Revolusjon 2004. Det var i forbin-

Som eneste multinasjonale aktør på kunstgjødsel i Afrika, har Yara landkontorer i ni år - deriblant i Burkina Faso. Bøndene som her høster inn ris i april i år, håper Afrika kan mangedobles.

Vi vil utvikle hele verdikjeden.

Arne Cartridge, kommunikasjonsdirektør i Yara.

delse med Yaras 100-årsjubileum i 2004 at gjødselgiganten for alvor kastet blikket på Afrika.

– Afrika hadde en positiv jordbruksutvikling fram til 1981. Etter det har jordsmonnet blitt stadig mer utarmet. Vi bestemte oss for å være med å snu denne utviklingen, sier Cartridge.

Landbrukskorridorer. I dag er Yara den eneste multinasjonale aktøren på kunstgjødsel i Afrika. Stikkordet for satsingen er «helhetlig».

– Tidligere var det mange aktører som satset svært fragmentert. De var i liten grad opptatt av helheten og det å utvikle hele verdikjeden, sier Cartridge, mens han peker på kartet over Øst-Afrika og viser hvor-

dan Yara nå har kontorer nedover kysten fra Kenya til Mosambik og videre i Durban i Sør-Afrika, samt oppover langs Afrikas vestkyst i Elfenbenskysten, Ghana, Kamerun, Mali og Burkina Faso.

– Vi jobber med å utvikle såkalte «landbrukskorridorer». Her håper vi at andre aktører som forsikrings- og kredittselskaper, såkornsselskaper

– Svært langsiktig satsing, mener Yara-analytiker

LANDBRUK

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Yara-analytiker i Handelsbanken Capital Markets, Anne Gjøen, sier at Yaras satsing i Afrika utgjør en svært liten del av selskapets totale inntjening.

– Markedsførings- og salgstall fra 2007 viser at Yara totalt solgte 28,2

millioner tonn med gjødsel. Av dette utgjorde Afrika 1,8 millioner tonn, noe som gir en markedsandel på seks prosent, sier Gjøen.

Der bruken av kunstgjødsel virkelig tar av, er nemlig i land hvor velstanden øker – som Kina og India. Og stikkordet er kjøtt.

– Det går med sju ganger så mye gjødsel for å produsere kjøtt framfor tilsvarende mengde med ris, forteller Gjøen.

Og når afrikanernes forbruk av kjøtt i gjennomsnitt er på under 20 kilo kjøtt i året – framfor 120 kilo kjøtt årlig i Nord-Amerika – tviler

Gjøen på at gjødselsalget i Afrika på kort sikt vil «ta av».

– Afrika er ikke det området hvor Yara satser mest. Dette er et svært langsiktig satsingsområde, mener Gjøen. ■

at avlingen skal gjøre landet selvforsynt. Med tilførsel av kunstgjødsel mener Yara at avlingene i

FOTO: SCANPIX/AFR. ISSOUF SANDOGO

og utviklingsaktører skal investere sammen med oss, sier Cartridge, og forklarer hvordan en slik arbeidsfordeling aktørene imellom skal sikre en helhetlig tilnærming.

- Det er imidlertid svært viktig

at satsingen blir Afrika-drevet og får lokalt eierskap, understreker Cartridge.

Fjerne flaskehalsene. I Tanzania har Yara jobbet siden 2005 med å

lage slike «landbrukskorridorer».

- Vi ble kontaktet av tanzanianske myndigheter som mente at det var for mange spekulanter i gjødselmarkedet. Derfor ønsket de å ha inn oss som en storaktør. Sammen med tanzanianske myndigheter og Norad har vi gått inn i markedet i Tanzania og definert ulike flaskehals - som for eksempel ineffektive havneanlegg og mangel på kreditter. Videre ønsker vi å sørge for at innsatsvarene hele tiden skal være tilgjengelige i markedet, til forutsigbare og konkurransedyktige priser.

Satser langsiktig. Yara investerer nå for 30 millioner dollar i Tanzania over et par år.

Tilsvarende har den norske gjødselaktøren satset langs Afrikas vestkyst, i blant annet Ghana.

- I Ghana er kakaodyrking det mest utbredte. For å minske sårbarhet og hjelpe landet og deres befolkning med å få flere bein å stå på, har vi blant annet investert i en blandede fabrikk for kunstgjødsel i Ghana. Nå jobber vi med å styrke markedet for mais, noe som vil bidra til å styrke økonomien til bøndene og bedre matsikkerheten i landet, sier Cartridge.

Både Cartridge og avtroppende Yara-direktør Thorleif Enger understreker at Yaras Afrika-eventyr har et langsiktig perspektiv.

- Vi er villige til å ta risiko, og tror at dette vil bli lønnsomt på sikt. Ikke minst har vi en fordel med at vi er først ute, sier Cartridge, som forteller at Yara har tap på ulike engasjementer i Afrika på i underkant av 100 millioner dollar de siste 10 årene. Men totalt sett har Afrika-engasjementet gått i pluss.

Øko og gjødsel. I gjennomsnitt bruker den afrikanske bonden i dag sju kilo kunstgjødsel per hektar. Til sammenligning bruker kinesiske bønder i gjennomsnitt 210 kilo, mens verdensgjennomsnittet er på 109 kilo. Cartridge mener ikke nødvendigvis at gjødselmengden i Kina skal være et forbilde. Men han ønsker at afrikanske bønder skal få økt tilgang til gjødsel slik at utarming av jorda reduseres og at produktiviteten i afrikansk landbruk økes.

- Yara underkjenner ikke at det ligger en del miljømessige utfordringer knyttet til bruk av gjødsel i forhold til blant annet avrenning. Men avrenning har en også i økologisk landbruk. Jeg mener at bildet ikke er svart/hvitt, og at vi trenger både økologiske metoder og kunstgjødsel. Derfor er det synd at debatten om økologisk eller konvensjonelt landbruk nesten blir en religiøs

- Å tredoble avlingene er lett, mener Enger

- Det er 30-40 år siden landbruket har vært på dagsorden internasjonalt på samme måte som i dag. Endelig er det en erkjennelse av sammenhengen mellom fattigdomsutvikling og landbruk, sa avtroppende Yara-direktør Tor-

leif Enger (bildet) under konferansen African Green Revolution i Oslo 27. august i år.

Han viste til at etterspørselen av gjødsel de siste åtte-ni årene hadde ligget høyere enn tilbudet, blant annet som følge av at befolkninger i Asia får høyere levestandard og endrer sine matvaner.

- Etterspørselen vil ikke falle igjen. Den vil bli der. Nå er det tydelig i Asia, etter hvert vil det også vir-

ke inn på etterspørselen etter korn i Afrika, sa Enger.

Han ga uttrykk for sterk optimisme for å kunne øke avlingene i Afrika kraftig de nærmeste årene.

- Å tredoble avlingene er lett. Å fem-seks doble avlingene er absolutt mulig. Potensialet for matproduksjon i Afrika er enormt, og vi ønsker å være en del av den satsingen, sa Enger som ønsket seg drahjelp fra internasjonale bistandsgivere. ■

Vi er villige til å ta risiko, og forventer god avkastning over tid.

Arne Cartridge, kommunikasjonsdirektør i Yara.

debatt. Det er ingen tjent med. Økologisk landbruk vil ikke klare å løse verdens utfordringer i forhold til matsikkerhet, sier Cartridge.

Sent men godt. På årets Yara-konferanse viste utviklingsminister Erik Solheim at han virkelig har tatt Yara under sine vinger, og annonserte at norske myndigheter vil samarbeide med Yara i Afrika. Samarbeidet skal foregå gjennom Norad og Norfund (Statens investeringsfond for næringsutvikling i fattige land). Yara satser blant annet i havneprosjekter i Tanzania og Mosambik. Norad skal bidra til å styrke kunnskapen hos lokale organisasjoner. Norfund tilbyr risikokapital.

Denne støtten er Cartridge glad for. Men han skulle gjerne ha sett at norske myndigheter var tidligere ute med å satse på landbruksutvikling i Sør.

- Ja, det har tatt lang tid å få støtte fra utviklingsminister Erik Solheim. Oppbakkningen har først kommet i år i forbindelse med matvarekrisen, sier Cartridge, som likevel understreker at dialogen med Utenriksdepartementet hele tiden har vært god.

- Det nye er at dette nå er blitt fulgt opp også med en vilje fra UDs side til å få i gang investeringer og aktiviteter sammen med oss og gjennom de multilaterale organisasjonene, sier han.

Yara-representanten viser til at verdens matproduksjon ifølge Verdensbanken må øke med 50 prosent de neste 25 årene.

- Da må Afrika på sikt bli en del av den globale løsningen, sier han. ■

YARA I AFRIKA

■ Yaras kommersielle virksomhet for Afrika koordineres fra Paris. Selskapet har handlet med Afrika siden 1970-tallet.

■ I dag har Yara landkontorer i ni afrikanske land:

Elfenbenskysten, Ghana, Kamerun, Mali, Burkina Faso, Sør-Afrika, Tanzania, Kenya og Egypt.

I tillegg kommer Yaras lokale agenter i en rekke andre afrikanske land. Til sammen har Yara 360 ansatte i Afrika.

■ Bare i 2007 investerte Yara i varer eller kreditter til kunder på det afrikanske kontinentet for til sammen 370 millioner dollar.

■ Yara opplyser at de i løpet av de siste 10 årene har tapt om lag 100 millioner dollar på ulike engasjementer i Afrika, men at aktiviteten samlet sett har vært lønnsom. Hvor lønnsom nekter de derimot å fortelle. Det er en forretningshemmelighet.

■ I løpet av de neste par årene vil Yara bruke:

12 millioner dollar i Ghana

30 millioner dollar i Tanzania

30 millioner dollar i Mosambik

■ Årlig selger Yara om lag 1,7 millioner tonn med gjødsel til Afrika.

■ Globalt utgjør Yaras markedsandel sju prosent.

Malawis maismonopol møter motbør

Givere og næringsliv kritiske til presidentens landbrukspolitiske nytenkning

I et forsøk på å hindre pris-spekulasjon og matmangel innførte Malawis president i august statlig monopol på maisinnkjøp fra landets bønder. Givere, privat sektor og interesseorganisasjoner for bønder er kritiske, og frykter konsekvensene.

MALAWI ■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Med hjelp av værgudene og et statlig subsidieprogram har Malawis president og landbruksminister, Bingu wa Mutharika, sørget for at Malawi de siste tre årene har vært selvforsynte med mais. Mens over fem millioner malawi-ere i 2005 sultet og måtte ha matvarehjelp, kunne bøndene i 2008 notere et rekordresultat: Overskudd på 2,6 millioner tonn.

Men private oppkjøpere valgte å selge store deler av avlingen utenfor Malawis grenser, noe som enda en gang truet innbyggernes matvaresikkerhet. I mai i år innførte derfor myndighetene import- og eksportforbud av mais. Og i august ble den tidligere markedsliberalistiske politikken strammet ytterligere inn: Det delvis statseide oppkjøpsfirmaet ADMARC fikk monopol på kjøp og salg av mais.

Frykter lokal matmangel. Innføringen av monopolen har skapt sterke reaksjoner, og interesseorganisasjoner for forhandlere og småbønder har protestert gjennom pressemeldinger og møter med presidenten.

– Jeg er svært kritisk til monopoliseringen, og mener det virker ødeleggende for det viktige samarbeidet mellom offentlig og privat sektor, sier lederen for National Smallholder Farmers' Association of Malawi, Dyborn Chibonga.

Han er særlig kritisk til at presidenten innførte maismonopolet uten å ha konsultert med verken bøndenes interesseorganisasjoner, privat næringsliv eller bistandsgivere.

Et barn har satt seg på toppen av et berg av mais i en landsby utenfor hovedstaden Lilongwe.

FOTO: SCANPIX/ REUTERS/SIPHIWE SIBEKO

Chibonga (bildet).

Kapasitetsproblemer. Chibongas skepsis deles av bistandsgiverne.

– Giverne har jevnt over vært skeptiske til innføringen av monopolen fordi vedtaket er en reverseering av regjeringens egen politikk for markedsliberalisering. Det stilles også spørsmål ved om ADMARC har kapasitet og er effektive nok til å

– Jeg stiller meg tvilende til om ADMARC vil klare å håndtere oppgaven med kjøp og salg i hele Malawi, og frykter at konsekvensene kan bli lokal matmangel, sier

Jeg frykter at konsekvensene kan bli lokal matmangel.

Dyborn Chibonga, bondeorganisasjonsleder i Malawi.

påta seg en så stor oppgave. Det samme selskapet er også distributør av kunstgjødsel. Subsidieprogrammet vil dermed også kunne få kapasitetsproblemer, sier Leif Sauvik, ambassaderåd ved den norske ambassaden i Malawis hovedstad Lilongwe.

På lengre sikt frykter giverne at den fastsatte, lave prisen på mais vil føre til at færre bønder dyrker mais, og i stedet går over til å dyrke for eksempel tobakk.

– Også andre faktorer vil kunne påvirke matsikkerheten negativt. Prisen på kunstgjødsel er nesten fordoblet, og de som faller utenfor subsidieprogrammet har muligens ikke råd til å benytte kunstgjødsel i samme utstrekning som tidligere, sier Sauvik.

Han mener det vil kunne føre til en produksjonsnedgang.

Midlertidig ordning. Malawis finansminister har i et brev til bistandsgiverne understreket at maismonopolet er midlertidig, og et svar på det malawiske myndigheter betegner som svikt i markedsfunksjonene.

– Har giverne forståelse for at presidenten med direktivet ønsker å ha kontroll over maisoverskuddet for å sikre egen befolkning?

– Ja, det er forståelse for at matvaresikkerhet står øverst på prioriteringslisten for malawiske myndigheter. Giverne mener likevel at andre mekanismer for å beskytte befolkningen er mer effektive og har mindre skadevirkninger, sier Sauvik. ■

Tre kandidater slåss om å overta som president i Zambia

LUSAKA/OSLO (b-a): Størrelsen på valgkampkassen kan bli avgjørende når velgere i Zambia går til urnene 30. oktober. De skal velge arvtaker etter president Levy Mwanawasa som døde i Paris 19. juni i år etter hjerteslag.

ZAMBIA ■ BENEDICT TEMBO OG GUNNAR ZACHRISEN
Fungerende president Rupiah Banda stiller som regjeringspartiet MMDs presidentkandidat. Banda har tidligere vært zambisk utenriksminister og ambassadør i USA. Han ble utnevnt til visepresident i 2006.

Hans fremste utfordrere er de samme som forgjengeren Mwanawasa kjempet imot under valgkampen i 2006: Hichilema Hakainde fra Enhetspartiet for nasjonal utvikling (UPND) og Michael Sata fra Patriotisk Front (PF).

Den næringslivsvennlige forret-

ningsmannen Hakainde stilte i 2006 for opposisjonsalliansen UDA. Populisten Sata har på sin side bakgrunn fra regjeringspartiet MMD der han fram til 2001 var en av den korrupsjonsbefengte presidenten Frederick Chilubas nære allierte. Den politiske karrieren begynte imidlertid i det tidligere regjeringspartiet UNIP under Kenneth Kaundas ledelse. Det samme gjelder for øvrig den fungerende presidenten.

Ideologi uviktig. I et system der ideologi betyr minimalt og der politikere ofte skifter både allianser og partier, blir kandidatens egen personlighet, deres meritter og selve valgkampen desto viktigere.

Fungerende president Rupiah Banda sier han vil bære videre visjonene fra sin forgjenger Mwanawasa, som skulle ha sittet til 2011. Mwanawasa markerte seg blant annet med en storstilt kampanje mot korrupsjon, noe som ga positiv gjenklang både hos bistandsgivere og utenlandske investorer. Blant annet har

I et system der ideologi betyr minimalt blir kandidatens egen personlighet, deres meritter og selve valgkampen desto viktigere.

et råvarehungrig Kina investert store beløp i landets gruveindustri.

I de syv årene Mwanawasa har sittet ved makten har landet hatt en årlig vekst på om lag fem prosent, og for første gang på 30 år har inflasjonen vært under rimelig kontroll.

Inneværende år fortsetter regjeringen å dele ut innsatsvarer til landbruket under det nasjonale gjødselstøtteprogrammet. Myndighetene har samtidig økt subsidiene fra 60 til 75 prosent, mens antallet som tilgodeses under myndighetenes matsikkerhetskampanje Food Security Pack har økt fra 150 000 til 200 000 bønder, ifølge presidenten.

Frir til de fattige. Også opposisjonskandidater har vektlagt økonomisk politikk i en tid da folk flest sliter med økende priser på både mat og bensin. Michael Sata fra PF sier han vil gi enkeltmennesker bedre muligheter til å livnære seg selv og mener dette er en sikker metode for å skape økonomisk vekst. Han ønsker å prioritere bruken av offentli-

ge ressurser annerledes og mer effektivt enn hva som har vært gjort fram til nå. En PF-ledet regjering vil vie seg til arbeidet for de fattigste, lover Sata. Mens populistene Sata under forrige valgkamp kom med hatske utfall mot kinesernes inntog i landet, har han denne gang lovet at en PF-forrige vil samarbeide med kinesiske investorer.

Hichilema Hakainde fra UPND sier han som president vil samarbeide med næringslivet for å fremme nasjonal foredling av råvarer og regional og internasjonal handel. Målet er å øke Zambias eksport slik at den bidrar til at landet når sine mål om økonomisk vekst.

Regjeringspartiet har et forsprang på meningsmålingene, blant annet fordi presidenten og visepresidenten har fordelen av å kunne bruke offentlige midler under valgkampen. Dessuten får partiet også valgkampbidrag fra enkeltpersoner. De samme personene er derimot redde for å gi bidrag til opposisjonspartiene – av frykt for represalier. ■

SI DIN MENING!

FOTO: GMB AKASH

Torsdag 6. november er det

10 år siden

fagbladet

bistandsaktuelt

utkom med sin aller første utgave!

Gjennom ti år har vi rapportert, informert og debattert.

- Om utvikling i verdens fattige land.
- Om framskritt og tilbakeskritt.
- Om konflikter og dilemmaer.
- Om muligheter og håp.

Vi kunne sett oss tilbake, men ønsker heller å benytte dagen til å rette et kritisk blikk mot oss selv.

Hvor nyttige er vi?

Hvor fornøyd er du med bladet?

Hva kunne vært annerledes?

Det er for deg vi lager dette fagbladet.

Derfor inviterer vi nettopp DEG til å gi bladet ris og ros.

Send din mening om BISTANDSAKTUELT til bistandsaktuelt@norad.no

Maks 10 e-post-linjer – underskrevet med ditt navn. Legges ut på internett og i neste papirutgave.

På forhånd takk!

Hilsen Gunnar Zachrisen, redaktør.

Psykisk syke i Sør blir glemte

70-90 prosent av mentale lidelser i utviklingsland blir ikke behandlet

10. oktober lanseres nettstedet www.globalmental-health.org. Internasjonale forskere, aktivister og helseorganisasjoner håper at ressursbasen skal bidra til økt oppmerksomhet om mental helse i utviklingsland.

MENTAL HELSE

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

- Vi er i dag i samme situasjon som hiv/aids-aktivister var i for ti år siden: Vi kjemper for oppmerksomhet og midler slik at langt flere enn i dag skal få behandling, sier den anerkjente indiske psykiateren, Vikram Patel (bildet).

Han forteller at mellom 70-90 prosent av mennesker med psykiske lidelser i utviklingsland, aldri får hjelp.

Ny forskning. Patel har i flere år forsket på mental helse i utviklingsland - blant annet i Zimbabwe og i Goa i India. Han mener land i Sør må velge en annen måte å løse utfordringer knyttet til mentale lidelser enn Vesten.

- For ti år siden ville jeg ikke ha kunnet svare på om de behandlingsmetodene en bruker i Vesten også kan brukes i utviklingsland. Heller ikke om land i Sør ville ha råd til å bruke de vestlige behandlingsregimene. Gjennom vitenskapelig forskning vet vi nå derimot at det å gi ressurspersoner i landsbyen opplæring slik at de kan fungere som behandlere, er både billig og effektivt, sier Patel.

Lokale behandlere. Utviklingslandenes vei å gå for å løse mentale lidelser er derfor ifølge Patel ikke at psykiatere og psykologer skal behandle lidelsene - slik tilfellet er her i Vesten.

- Mens givene tidligere har trodd at en mentalt syk måtte gå i årevis til behandling hos en psykiater, viser den vitenskapelige forskningen at det å utdanne folk lokalt som kan behandle mentale lidelser, både er praktisk og effektivt, sier Patel, og forteller hvordan forskerne har hentet inspirasjon fra andre helseinitiativer - som barne- og mødre helse hvor en i blant annet India utdanner kvinner som kan følge mor og barn under og etter graviditet - såkalte ashaer.

- Vi gjør det tilsvarende med mentale lidelser og bruker utdan-

Psykisk syke har ofte magre kår i utviklingsland. Særlig gjelder det de som ikke blir tatt hånd om av sine egne familier. Bildet er fra Nepal.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

net helsepersonell til å kurse ressurspersoner på landsbynivå. Kursene kan variere fra to dager til to måneder. Det viktige er at de lokale behandlerne følges opp også underveis, sier Patel.

Han forteller at det nå arbeides med å utvikle en standardmal for kursing av de lokale ressurspersonene.

To dollar per person. Mangelen på helsepersonell som kan trene fotfolket, er ifølge Patel en stor utfordring. Han trekker også fram de økonomiske utfordringene knyttet til

å skulle lære opp nok behandlere lokalt.

- Vi har regnet ut at det vil koste om lag to dollar per person årlig å behandle alle de menneskene som i dag sliter med psykiske lidelser. Det kan høres lite ut, men er likevel langt mer enn mange utviklingsland har råd til. Det er derfor fortsatt viktig å mobilisere mer midler til global helseinnsats, sier Patel, som understreker at ønsket om mer midler til mentale lidelser ikke må gå på bekostning av andre viktige helseinitiativer.

- Nei, vi ønsker generelt mer

penger til helsetiltak i utviklingsland - deriblant mental helse, fastslår han.

Stigmatisert gruppe. Patel mener likevel at psykisk syke har behov for ekstra drahjelp - både på grunn av sterk stigmatisering og fordi sykdommen i seg selv gjør at denne gruppa med syke mennesker har få talspersoner. Sykdommen kan også virke både skremmende og frastøtende på mange.

- Mentalt syke personer er i mange tilfeller ikke ansett for å være attraktive, sier Patel. ■

77 Det å utdanne folk lokalt er både effektivt og billig.

Vikram Patel,
indisk psykiater.

Albinodrap i Tanzania sjokkerer Europaparlamentet

■ I TANZANIA:
KIZITO MAKOYE

DAR ES SALAAM (b-a): Europaparlamentet har oppfordret den tanzanianske regjeringen om å etterforske politiet for innblanding i drap på albinoer.

Minst 25 albinoer, blant dem også barn, er blitt drept eller lemlestet siden mars i år i området omkring Victoriasjøen. I en resolusjon som nylig ble vedtatt, har Europaparlamentet bedt tanzanianske

myndigheter og resten av samfunnet om å gå sammen om beskytte albinoer. De oppfordrer også om at politiet etterforskes for påstått innblanding i de pågående drapene på albinoer og i handelen med kroppsdeler i kjølvannet av drapene.

Europaparlamentet er tilfreds med arrestasjonen av 173 mistenkte i forbindelse med drapene på albinoer, og beklager at en undersøkende journalist, Vicky Ntetema, har måttet gå i dekning etter ha

avslørt heksedoktorer.

Ifølge tanzanianske myndigheter blir drapene på albinoer utført av organiserte bander som er leid inn av heksedoktorer. De selger avkappede kroppsdeler og blod fra albinoer til gruvearbeidere og fiskere, som tror at kroppsdelenene kan bringe dem lykke, helse og fremgang.

President Jakaya Kikwete har lovet å få en slutt på forbrytelsene. Nylig utpekte han den første albino-

representanten i parlamentet, Al-Shymaa Kway-Geer.

I en kommentar til resolusjonen sier Samuel Mluge i Albinoforbundet:

- Selv om vi setter pris på det arbeidet myndighetene gjør for å slutt på disse avskyelige forbrytelsene, er det fortsatt mange albinoer som er utsatte og ikke kan føle seg trygge. ■

Kizito Makoye er tanzaniansk journalist.

TANZANIA

Minst 25 albinoer er drept siden mars i år.

Sex og bistand

SEKSUALITET

Hun hadde fryktelige historier å fortelle – om homofile venner som ble trakassert, steinet og i verste fall drept. Selv hadde Fikile Vilakazi blitt voldtatt flere ganger, blant andre av sin egen onkel. Han skulle både straffe henne og «kurere» hennes seksuelle orientering. Fikile skulle skremmes fra å være lesbisk.

Alle som hørte lederen for Coalition of African Lesbians på Litteraturhuset i Oslo i vår, husker den lille damen fra Sør-Afrika. Hun skildret så sterkt og så tydelig hvordan seksualitet kan true, forkaste og plassere mennesker

Seksualitet blir fort til noe medisinsk i forbindelse med bistand. Reproduksjon, abort, smitte og kjønnslemlestelse omkranser gjerne sex. Mer sjelden blir dette overskriftenes favorittord nevnt i sammenheng med rettigheter, makt, politikk, sosiale og kulturelle emner.

Nettopp dette er bakgrunnen for at det svenske Sida nylig publiserte en rapport om seksualitetens betydning i bistandsarbeidet. «Sexuality. A missing Dimension in Development». Dens hovedpoeng er at sex griper inn i alle deler av utviklingsarbeid, i utdanning, arbeid, kreditt, jordbruk, kultur, transport, migrasjon, konflikt og politikk.

Ta for eksempel sex-perspektivet på infrastruktur. Gatebelysning, buss og tog, brukbare toaletter og låsbare dører – har også betydning for kjønn og kropp.

Miljø og klima påvirker seksuelle rettigheter på flere måter. Jenter og kvinner blir mer sårbare for overgrep når tørke tvinger dem til å gå lange veier for å hente vann og finne brensel. Skam og blygsel overfor kvinners kropp gjør at jenter og kvinner ikke lærer å svømme, dermed drukner de når flommen kommer. I tillegg kommer store og avseksualiserende klær, som hindrer bevegelse bort fra katastrofen.

På den store hiv/aids-konferansen i Mexico City i sommer var et av temaene at epidemien har brakt et dødens og fordervelsens skjær over et godt og livsbejænde element i menneskelivet. Sex er

KOMMENTAR

eva
bratholm

blitt frykt og fare. Neppe helt nytt. En av grunnene til at hekser ble brent på bål i middelalderen, var deres seksualitet.

Det er likevel en spennende påpekning, som flere har sett. Det britiske Institute of Development Studies tilbyr nå et positivt rettet program i Seksualitet og Utvikling.

Poenget er å manøvrere vekk fra sex og bistand som ensbetydende med risiko og nød, sykdom og død.

«Dette negative bildet skaper frykt og maktesløshet og gir ingen oppmuntring til å endre på noe. I stedet for å fokusere på smerte, skade og det som er galt, vil et mer positivt, nytelsesorientert syn på seksualitet gi et helt annet utgangspunkt for å arbeide med seksuelle rettigheter», skriver instituttet.

Sida påpeker i sin rapport det samme og etterlyser en avklaring av seksuelle rettigheter i FNs konvensjoner.

Rapporten fra Sverige advarer for øvrig mot for raske slutninger og for kvikke overføringer av verdinormer når byttet sex mot penger skal vurderes. Såkalt «transaksjons-sex» er noen ganger helt rett fram, andre ganger er kjærlighet og penger så viktige inn i hverandre at selve ordet «transaksjon» er helt feil. Å klistre etiketten «prostituert» på enhver kvinne som får penger eller gaver i bytte mot sex, er å fornekte flere dimensjoner i forholdet.

«Slike relasjoner kan innholde både omsorg og bytte», skriver Sida.

Uansett perspektiv, fra Fikile i Sør-Afrika eller fra nordiske bistandsgivere, seksualitet er viktig og mer enn frykt og fare. ■

Eva Bratholm er avdelingsdirektør for informasjon i Norad.

HVEM HVA HVOR

1. Hvem er dette?
2. Hva kalles urbefolkningen i Australia?
3. Når ble folkerepublikken Kina opprettet?
4. Hva het Norges første utenriksminister?
5. I hvilket land heter hovedstaden Bujumbura?
6. Hva heter muslimenes fastemåned?
7. Hva heter myntenheten i Malawi?
8. Hvilket nytt navn fikk Øst-Pakistan etter at det ble en selvstendig stat i 1972?
9. Hvem har skrevet romanen «Afrika er ikke for alle»?
10. Hvilke farger er det i Israels flagg?
11. Hvilket dyr er det største av alle verdens kattedyr?
12. Hva heter Brasils største by?
13. Når og fra hvilket land fikk Guinea sin selvstendighet?
14. Hva heter Ugandas største innsjø?
15. Hvilken organisasjon var forløperen for AU (Den afrikanske union)?
16. Hvilke to språk er mest brukt i offisielle sammenhenger i India?
17. Hvilket stort evenement fant

- sted i Seoul i 1988?
18. Hvilket svært høyt fjell deler Tibet med Nepal?
19. Hvilket land var kolonimakt i Øst-Timor fra 1695 til 1975?
20. Yom Kippur-krigen har fått dette navnet fordi den startet på jødernes forsoningsdag. Hvilket av ordene betyr dag?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av
Ba-Musa Ceasay

TRE EKSPERTNØTTER:

1. Hvem er Hifikepunye Pohamba?
2. Hva heter de to Nobels litteraturprisvinnerne fra Chile?
3. Hva heter etiopieren som vant gull på 10 000 meter både i 2004- og 2008-OL?

SVAR:

- Alt rett:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

1. Simon Rye, den nye direktøren ved Oslo-senteret for fred og menneskerettigheter og tidligere avdelingsdirektør i Norad.
2. Abortigjerner.
3. 1. oktober 1949.
4. Jørgen Gunnarson Løvland (1848-1922).
5. Burundi.
6. Ramadan.
7. Kwacha.
8. Bangladesh.
9. Tania Michélet.
10. Blått og hvitt.
11. Tiger (sibirsk).
12. São Paulo.
13. I 1958, fra Frankrike.
14. Victoriasjøen.
15. OAU (Organization of African

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. President i Namibia.
2. Pablo Neruda og Gabriela Mistral.
3. Kenenisa Bekele.

 Forum conference 2008
"Indigenous Peoples, Natural Environments and Climate changes!"

When: October 22nd – 23rd 2008.
Where: University of Tromsø, Norway.
Deadline: October 13th 2008

Program and registration:
www.sami.uit.no/forum

blade

– prøv vår nye engelske blogg på
bistandsaktuelt.typepad.com

Den afrikanske oppturen fortsetter

Et nytt marked åpner seg mot verden – Afrika har 900 millioner forbrukere

Den økonomiske veksten når nye høyder. African Business-redaktør Anver Versi tror den afrikanske oppturen fortsetter, selv med lavere råvarepriser og global finanskrise. Mens Brasil, Malaysia, India og Kina ser markeder i kontinentets 900 millioner forbrukere, sover Vesten i timen.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

NYE MARKEDER Pengene renner inn i Afrika sør for Sahara – til en region som har alt fra hakkejordbruk til high-tech. Fra 2000 til 2007 steg de utenlandske investeringene fra 11 milliarder dollar til 53 milliarder dollar. Investeringene fra privat sektor passerte den samlede bistanden i fjor.

Oljelandene Angola og Ekvatorial Guinea hadde en vekst på henholdsvis 21 prosent og 12 prosent i 2007, og er begge inne blant de ti landene i verden der bruttonasjonalproduktet vokser raskest. Videre nedover lista følger afrikanske land jevnt og trutt – med Etiopia på 11 prosent, Liberia på 9 prosent, Malawi og Tanzania på 7 prosent og Ghana seks prosent. Med et par unntak, som Zimbabwe og Kongo med negativ utvikling, har den økonomiske oppturen vært formidabel.

Spørsmålet er om den afrikanske suksessen vil vare når de internasjonale råvareprisene går ned og finanskrisa sender verdensøkonomien mot frysepunktet.

Produserer egne merker. Redaktør Anver Versi i Afrikas ledende næringslivsmagasin, African Business, mener veksten vil fortsette.

– Afrikas liste over behov er så lang at potensialet er enormt, fastslår Versi.

Høye oljepriser har bidratt sterkt til veksten i noen land. Men land som Kenya, Tanzania og Malawi produserer ikke olje. De har måttet betale mer for drivstoff, men likevel hatt høy økonomisk vekst. Versi viser til eksempler på vekst i flere sektorer, som blomster i Kenya eller te og kaffe i Etiopia.

– Man har begynt å produsere egne merker, i motsetning til å eksportere råvarene til de vestlige selskapene som bearbeider produktet. For spesielt god gourmetkaffe kan det bety priser opptil 60 dollar kilo, i forhold til tidligere pris: én dollar og 25 cent.

Høye priser på gull har ført til gode tider for produsenter i Sør-Afrika, Ghana og Mali.

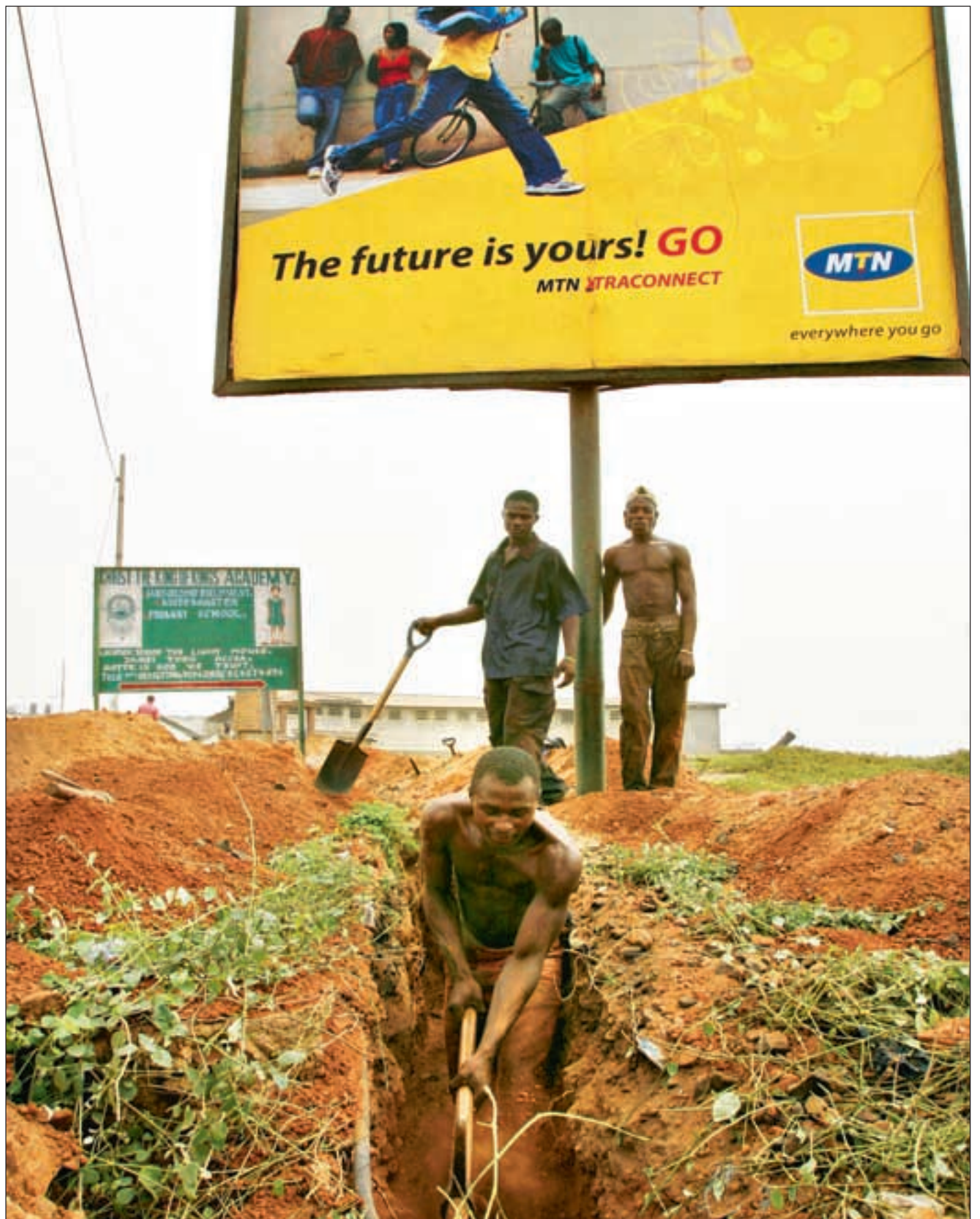
– Et land som Zambia opplever at økonomien blomstrer takket være stor etterspørsel etter kobber i Kina og India. Kineserne bygger nå et stort smelteverk for kobber i Zambia for å bearbeide metallet og dermed øke eksportverdien, sier Versi.

Bankvesenet er i ferd med å bygge seg solid i flere land.

– Finanssektoren, og spesielt banktjenester, har gjort det godt. I Nigeria har minst syv banker nå over en milliard dollar i kapitalbase, påpeker redaktøren.

Mobil- og byggeboom. Telekommunikasjon har regelrett tatt av.

– Mobiltelefoner har hatt enorm innvirkning på økonomien, folk er mer klar over sine muligheter. Tele-

Fra hakke til high-tech: Mobiltelefonen oppleves som en revolusjon for næringslivet og forbrukere i de fleste afrikanske land.

FOTO: PER-IVAR NIKOLAISEN

ØKONOMI

fonene blir brukt til både å sjekke priser og overføre penger. Dette har ført til en vekst i sektoren, og gjør nå at den er verdt mange milliarder dollar.

Turistindustrien har også vokst i mange land, og er i ferd med å ta seg opp også i Kenya etter uroen tidligere i år. Og der klimaendringer ikke har forverret forholdene for å drive jordbruk, har produksjonen gått opp.

Emigranter fortsetter å sende store summer hjem. I fjor sendte de 30 millioner afrikanerne i utlandet 40 milliarder dollar hjem. Et land som Zimbabwe overlever på slike overføringer når annen eksport har

I Nigeria har minst syv banker nå over en milliard dollar i kapitalbase.

tørket inn som følge av den politiske krisen.

Bygg og anlegg opplever også gode tider som følge av både de hjemsendte pengene og den generelle oppturen. Eksisterende vei- og jernbanenettverk rehabiliteres i stor stil. Jernbanen mellom Mombasa ved kysten av Kenya til Kampala i Uganda er bare ett av prosjektene. Når jernbanen står ferdig, kan det lette eksporten og konkurransesituasjonen for land som Rwanda, Burundi og det østre Kongo.

– Det har vært en boom i utbygginger nesten over hele kontinentet. Som et resultat ser man en rekke nye investeringer i sement- og stålindustrien.

Gjeldsslette har vært en viktig drivkraft bak den økonomiske veksten.

– Dette har utløst penger som har gått til utvikling, mener Versi.

Han påpeker at det ikke bare er gull og grønne skoger i afrikansk økonomi. Mangelen på energi har vært kritisk i mange land. I Sør-Afrika truer strømkrisa det prestisjefulle verdensmesterskapet i fotball i 2010. Årsaken er at en rekke utbyggingssjekter er forsinket på grunn av energimangel og høye kostnader.

Stort marked. I boka «Africa Rising», som kom ut denne uken, skriver den ledende markedsføringsprofessoren Vijay Mahajan ved Universitetet i Texas om den voksende kjøpekraften til de 950 millioner afrikanerne. Han viser til at bruttonasjonalproduktet (BNP) per innbygger i Afrika er høyere enn i India. Sistnevnte har

hittil fått langt mer oppmerksomhet som et potensielt marked for vestlige varer.

- Folk vil påpeke at slike utregninger er dominert av høye tall for Nord-Afrika og Sør-Afrika, men jeg fant ut at de gode nyhetene gjaldt i veldig mange land, sier Mahajan i en YouTube-presentasjon av boka.

Rundt 15 land i Afrika har et høyere BNP per innbygger enn Kina. Mellom 200 og 300 millioner innbyggere bor i disse landene. Til sammen anslår han at hele 400 millioner afrikanere befinner seg i det midtre sjiktet når det gjelder kjøpekraft. En gruppe med alt fra lærere, sykepleiere til funksjonærer.

- De kjennetegnes av at de er veldig ambisiøse. De vil sørge for at barna deres får det bedre enn dem selv. De er optimistiske. De ser at Afrika går fremover, sier professoren.

Mahajan har besøkt en rekke land i arbeidet med boka, og gir eksempler på hvordan næringslivet blomstrer mange steder. Han mener den store andelen unge mennesker i Afrika vil være positivt for kontinentet. Selskaper ser nå mulighetene for å selge alt fra bleier til musikk i et ungt marked, ifølge den anerkjente markedsføringsprofessoren.

Uvitenskap i Vesten. Redaktøren i African Business mener mange europeere ikke er klar over den positive utviklingen i Afrika.

- Bistandsindustrien setter dagsorden for Afrika. Da er det bare sultne barn som selger. Disse kreftene har fått lov til å dominere medienes

dekning, påstår Versi.

Han mener Vesten ikke ser at Afrika er der hvor Kina var for 20 år siden, før det økonomiske eventyret begynte. Kineserne og inderne har derimot sett hvor veien går, skal vi tro redaktøren. Når det nå etter hvert går opp for europeerne hva de er i ferd med å glipp av, kritiserer de kinesernes inntog.

- Europeerne har oversett Afrika som marked lenge. Nå begynner de å bli bekymret, mener Versi.

Unngår finanskrisa. Så langt har Afrika sør for Sahara unngått konsekvensene av finanskrisa i USA. Afrikanerne har ikke i samme grad vært eksponert for de innovative (nå råtne) finansproduktene som de amerikanske investeringsbankene har fremmet.

- En langvarig økonomisk nedgangstid i Vesten vil imidlertid ramme afrikansk eksportindustri. Eksporten til Kina og India vil også påvirkes fordi disse landene i sin tur vil oppleve en nedgang i egen eksport til USA og resten av Vesten, påpeker Versi.

Han tror likevel den politiske situasjonen vil føre til at veksten fortsetter, tross globale økonomiske problemer:

- Flere ting er viktig for denne utviklingen - større innsyn i penge-transaksjoner, en ny optimisme etter at diktaturer sponset av USA eller Sovjetunionen under den kalde krigen gikk dukken, og flere afrikanere som vender hjem fra utlandet med kapital. ■

FN-rapport spår nedgang i Afrika-investeringer, men ikke dramatisk

FNs organisasjon for handel og utvikling tror finanskrisa vil dempe veksten i Afrika. Men verden vil fortsatt trenge kontinentets råvarer, selv om de utenlandske investeringene vil gå noe ned.

■ PER-IVAR NIKOLAISEN

Den årlige World Investment Report fra UNCTAD forteller om et rekordhøyt nivå på utenlandske investeringer i Afrika og resten av verden i fjor. Men den varsler også om tøffere tider, og at finanskrisa vil føre til færre investeringer i inneværende år.

- Dette kommer til å bli vanskelig for alle. Spørsmålet er hvem som vil lide minst. De direkte utenlandske investeringene i Afrika er ikke store, kun på 53 milliarder dollar, omtrent det samme som Russland alene har. Likevel betyr krisen at folk vil bli mindre villige til å ta risiko. Afrikanske investeringer har høy risiko, og vil derfor bli rammet, sa Kalman Kalotay i UNCTAD til Bistandsaktuelt da rapporten ble sluppet i Oslo i forrige uke.

Makroøkonomene regner nå som besatt for å komme frem til nye modeller for å spå fremtidsutsiktene til økonomien verden over, etter at gigantene på Wall Street gikk i kne.

- Mye av den afrikanske eksporten går fortsatt til EU og USA, spørsmålet er hva som vil skje når de økonomiske nedgangstidene begynner. Den interregionale etterspørselen er liten, og når denne eksporten går ned, kommer man ikke til å kunne opprettholde den samme veksten. Jakten på naturressurser vil trolig fortsette. Men innen produksjon og tjenester vil nok den økonomiske situasjonen merkes, mente Kalotay.

Nye investorer vil komme til som følge av den amerikanske krisen. Markedene blir tatt over av japanere og investorer fra Midtøsten. Kollapsen på Wall Street betyr at en større andel av investorene vil komme fra utviklingsland.

- Disse vil bli de nye drivkraftene, påpekte Kalotay. ■

Europeerne har oversett Afrika som marked lenge. Nå begynner de å bli bekymret.

Anver Versi, redaktør i African Business.

Kalman Kalotay, UNCTAD

ØKONOMI

Somalia og Irak mest korrupte

Somalia, Irak, Burma og Haiti bunner årets korrupsjonsindeks fra Transparency International. Oversikten viser korrupsjon i offentlig sektor, og bygger på ulike undersøkelser blant eksperter og næringslivsfolk. Danmark, New Zealand, Sverige og Singapore topper indeksen som de minst korrupte landene i verden. Man skal være forsiktig med små endringer i indeksen, men Bulgaria, Burundi, Norge og Storbritannia er blant de landene som opplever så stor nedgang i korrupsjonsnivået at det kan kalles en signifikant nedgang. Albania, Kypros, Georgia, Mauritius, Nigeria, Oman, Qatar, Sør-Korea, Tonga og Tyrkia er land som kommer bedre ut enn i fjor. ■

Bedre businessklima

En ny rapport er gode nyheter for næringslivsfolk i Afrika: Fire av 10 land i verden som ligger lengst fremme i å gjennomføre businessvennlige reformer er fra kontinentet, skriver nyhetsbyrået AllAfrica.com. Dette går frem i den årlige Doing Business-rapporten fra Verdensbanken. Afrika sør for Sahara er den regionen i verden som skårer nest best på rankingen. Rapporten bygger på ti indikatorer som sier noe om hvor lett det er å starte opp business, få byggetillatelse, ansette arbeidere, registrere eiendom, få lån, beskytte investorer, betale skatter, handle over grensene, inngå kontrakter og legge ned selskaper. ■

Kina tilbyr Bangladesh atomhjelp

Ledelsen i Beijing vil hjelpe Bangladesh ut av en gryende energikrise. De tilbyr seg nå å hjelpe landet med å bygge ut landets første atomkraftverk, skriver Energy Bangla. Planen er å kopiere den kinesisk-pakistanske modellen.

Samarbeidet kommer som et resultat av at myndighetene i Bangladesh har henvendt seg til flere av verdens atommakter. De skal så langt ha henvendt seg til Russland, Japan og Sør-Korea, uten å få et helt positiv tilbakesvar.

- Russland vil gi teknisk støtte, Korea vil delta i en del av prosjektet og Japan var svært lunkne til å være med å gi slik støtte, sa en talsmann for de bangladeshiske myndighetene. ■

Forsikringsboom i Vietnam

Vietnams forsikringsmarked er et av de raskest voksende markeder i verden, skriver Business Wire. Det har ekspandert kraftig i løpet av de siste fem årene. Økende inntekter, liberalisering gjennom WTO og større oppmerksomhet rundt forsikring, blir brukt som forklaring på hvorfor dette markedet også vil fortsette å vokse.

Særlig forholdene for livsforsikring blir sett på som lovende med en befolkning på over 85 millioner mennesker. I dag er det bare åtte selskaper som tilbyr dette. Dette går frem i rapporten «Vietnam's Insurance Sector Forecast to 2010». ■

Suksessrik finansminister dør

Den ghanesiske finansministeren Kwadwo Bziah-Wiredu døde torsdag i forrige uke etter et kort sykeleie. Han ledet en av Vest-Afrikas mest suksessrike økonomier, skriver Reuters. Det kakao- og gulleksporterende landet har opplevd høy økonomisk vekst under Baah-Wiredus økonomiske ledelse.

Regjeringen i Ghana uttrykte sorg og sjokk etter finansministerens død. Analytikerne forventer at den økonomiske politikken ikke vil endres nevneverdig til tross for Baah-Wiredus bortgang.

Landet i Vest-Afrika er for øvrig deltaker i det norske bistandsprogrammet «Olje for utvikling». De økonomiske forventningene er store etter at Ghana i fjor fant store mengder olje i farvannene utenfor den vestre delen av landet. ■

INVESTERING

ØKONOMISK VEKST I AFRIKA

Land	Prosent
Angola	21,1
Ekvatorial Guinea	12,4
Etiopia	11,4
Sudan	10,5
Liberia	9,4
Malawi	7,4
Tanzania	7,3
Gambia	7,0
Mosambik	7,0
Kenya	7,0

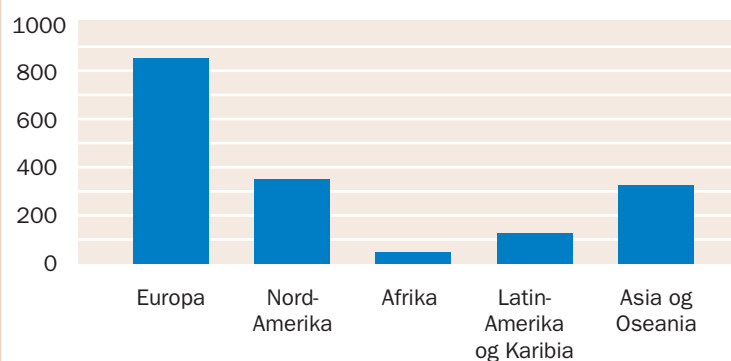
(Tallene er fra 2007)

Kilde: CIA Factbook.

MÅNEDENS STATISTIKK

DIREKTE UTENLANDSKE INVESTERINGER I DE ULIKE REGIONER

Tall fra 2007 i milliarder dollar. Kilde: World Investment Report 2008.

Hvor hører Fredskorpset hjemme?

Av Per Kr. Lunden

BISTAND

Fredskorpset har vel aldri helt funnet seg sin åpenbare plass i den norske bistandsgeografien. Som en aldri helt selvstendig, men alltid litt uregjerlig øystat blant mektige naboer. Noen ganger til glede og stolthet for moderriket, andre ganger til hodebry og merarbeid.

Øystaten Fredskorpset har aldri vært helt selvstendig, men har dyrket et visst indre selvstyre. Ikke helt uten intern uro. Noe annet er vel heller ikke å vente fra en liten stat med små ressurser, men med enormt mange mennesker. En gang forsvant øystaten helt under vann. Det var rundt årtusenskiftet. Men den kom til syne igjen, friskere og mer mangfoldig enn noen gang.

Så til de tørre realitetene; Fredskorpset (FK) er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, underlagt Utenriksdepartementet (UD) og med vedtekter fra Stortinget. FK har et eget styre og en rekke partnere i Norge og i 55 (tall fra 2007) utviklingsland. Partnerne utgjør FKs representantskap når de møtes i Oslo annethvert år. FK er en bistandsorganisasjon som arbeider gjennom partnerskap mellom bedrifter, organisasjoner og institusjoner. Partnerne utveksler deltakere som arbeider et års tid i et annet land, i rundt halvparten av tilfellene i et av de minst utviklede land (MUL). Utviklingen måles gjennom det som skjer hos partnerne og hos deltakerne, som normalt er unge og ambisiøse fagfolk. Ofte urbane og velutdannende, men passe «sultne» til i ettertid å kunne vurdere et år i FK som et viktig skille i livet.

Utviklingen i FK-partnerskapene må følges over tid, også i årene etter aktive utvekslinger. Da kan effekten også vurderes på nasjonalt nivå i enkelte faggrupper og i viktige deler av det sivile samfunn. FK har også et stort ung-program som er spesielt viktig for informasjon og holdningskapende arbeid i Norge, som også er et mål for FK. Dagens FK har vært i virksomhet siden 2001, så langt med totalt over 3000 deltakere. Det er faktisk rundt dobbelt så mange som det gamle FK, som var i sving fra 1963 til 1999.

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikke overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Det siste halvåret har UD stilt noen sentrale spørsmål om FKs organisering. Trenger FK egentlig et styre? Erfaring fra andre statlige forvaltningsorganer viser at slike styrever er ofte kommer i en ugrei posisjon mellom «eier» og stab. Et annet spørsmål er hvordan og hvem som skal styre FK som etat?

Et scenario for UD har vært å la Norad enten styre eller ha fullt ansvar for FK. Det vil Norad trolig være skeptisk til. Uansett hva som skjer – kanskje alt fortsetter som før – er det viktig å stoppe opp og sikre at FK ivaretar og utvikler mye av det positive og innovative som organisasjonen har stått for de siste årene. Og hva er så det?

På sitt beste er FK et svært effektivt og nyskapende utviklings-samarbeid, noe den uavhengige evalueringen fra 2006 viser. Mens millionene ruller i andre kanaler, satser FK på menneskene. I et større og mer langsiktig bilde kan FK være med å produsere de ressurspersonene som skal forvalte bistand og landets egne ressurser i fremtiden. De menneskene som snart skal inn i nøkkelposisjoner i land som forhåpentligvis arbeider seg ut av fattigdom og bistandsavhengighet. FK er «overgangs-bistand» i form av målrettet støttet til menneskelige ressurser. Disse menneskene er også i sum et betydelig potensial for debatt, ideer, kreativitet og korrekter til norsk og all verdens bistandsinnsats. Det er lett å tenke seg den norske ingeniøren eller læreren som kommer hjem til Norge med helt nye tanker om utvikling og globalisering og som kaster seg inn i debatten med førstehånds kunnskap. Men dagens FK gir i tillegg helt andre muligheter.

Det nye FK fikk i seg en helt ny ressurs ved satsingen på utveksling mellom land i sør og Norge og mellom utviklingsland i sør. Sør-sør-utvekslingen er blitt en stor suksess

Sannsynligvis vil alle parter tjene på at FK fortsetter som den litt uregjerlige øystaten.

i FK, ikke minst på grunn av at det er bygget opp effektive lokale administrasjoner for tilrettelegging og oppfølging i Afrika og Asia. Fraværet av det norske er ikke nødvendigvis en forutsetning for suksess, men det er et eksempel på hvor bra det kan gå når man holder igjen på den norske styringen. Da frigjøres det lokalt ansvar og initiativ som etter hvert kan utfordre og fornye teori og praksis i internasjonalt samarbeid. Dessuten etableres det gode regionale nettverk mellom naboland i Afrika og Asia.

Det tar tid å bygge opp en troverdig og reell sør-involvering i utviklingssamarbeid. Underdanigheten som takknemlig mottaker må overvinnes. Det er skremmende å bite i handa som forer deg, og det er vanskelig å finne arenaer for en likeverdig meningsutveksling. Er det noe FK ikke må miste er det sør-perspektivet. Et perspektiv er bare en begynnelse og kan utvikles til et sør-ansvar og en sør-styring. Hvorfor ikke slippe til sør-representanter i FKs eget styre?

FK er også på sitt beste når det tar sjanser og involverer nye bedrifter, institusjoner og organisasjoner i arbeidet. Bistandsbransjen er snever og preget av eksperter, og mangler bredde og folkelig entusiasme. Bredde og nyrekrutteringen må komme fra et sted, og da må man også tåle at noen av og til trækker feil og tar sjanser de ikke burde ta. Det er også viktig å involvere bransjer, fagområder og geografiske områder som tidligere har vært lite representert i bistanden. Det er ingen grunn til å etterstrebe amatørskap, men fra summen av god og dårlig erfaring kan en god organisasjon trekke ut essensen av det virkelig gode og lede nykommerne på riktig spor. Det har FK på sitt beste klart, og det burde være nyttig erfaring for hele bistands-Norge.

FKs store mål burde være å systematisk utvikle partnerskap og bli en internasjonal ressurs for utveksling for utvikling. Det er en mer enn stor nok oppgave og det er viktig å konsentrere innsatsen om sitt kjerneområde.

Fredskorpset har falt for fristelsen å satse for bredt. Et ambisiøst prosjekt om å gjøre Nor-

ge mer internasjonalt, integrerende og internasjonalt solidarisk er blitt gjennomført ved hjelp av prisutdeling («internasjonal kommune») og imponerende arrangementer («Der mennesker møtes») i norske kommuner. Alt vel og bra som idé. Men det er en oppgave preget av gammel-dags folkeopplysnings-tenkning, som FK ikke burde ha tatt på seg, og som er en avsporing fra hovedmålet om utvikling i fattige land.

FK har dessuten slitt med å omstille seg fra en svært effektiv gründerfase til stabil drift og konsolidering. Dette er blitt forsterket av at FK forutså seg selv som større og viktigere enn UD og statsbudsjettet ga en konkret påminning om. Sett i ettertid ville en klarere fokusering på kjerneområdet for aktivitet og en mindre illusjonistisk selvoppfatning kunne ha gjort FK enda bedre. En veldig stor, men dyktig stab i Oslo hadde også blitt utnyttet mye mer målrettet og effektivt.

Hvem er det så som best kan ivareta FKs framtid, med organisasjonens iboende potensial? Det må i alle fall være noen som ser verdien av både et bredt sør-engasjement og stor bredde i partnere og deltakerne. I beste fall er det partnere og deltakerne som, når det trengs, også kritisk og konstruktivt stiller seg bak FK som en stadig viktigere bistandskanal. Tidligere Norad-direktør Per Grimstad har en gang sagt at norsk bistand trenger en «constituency». Ikke bare en stemmekrets, men en mangfoldig gruppe som gir lyd fra seg når noe viktig står på spill eller det finnes muligheter. FK er med på å gi Norge en viktig og kunnskapsrik støttegruppe for utviklingssamarbeid i videste forstand.

Utenriksdepartementet vil fortsatt styre FK. Enten direkte eller via andre, med eller uten eget styre. UD bør merke seg at FK yter best med litt slakk i tømene. Tradisjonelle tanker om tilskuddsforvaltning og norsk fagekspertise passer ikke så godt sammen med FK. Det kan være fristende for FK å ønske seg et UD og en utviklingspolitisk ledelse med liten interesse for FK, men det blir for pragmatisk. FK trenger et UD og norske politikere som ser potensialet i FK. En god start hadde vært om miljø- og utviklingsminister Erik Solheim viste større interesse for FK og sa noe om hva han ville med organisasjonen.

Sannsynligvis vil alle parter tjene på at FK fortsetter som den litt uregjerlige øystaten. Med rom for å fornye sin egenart for å trekke med seg den store bredden i menneskelige ressurser. Drømmen om bruforbinding bør være rettet mot partnergruppen i sør, ikke innover i det norske offentlige bistandsbyråkratiet. ■

Hvem er dagens fredskorpsdeltakere? Ofte unge, ambisiøse mennesker som journalistene **Christine Afandi Agalomba** (fra Kenya, var FK-deltaker i Tanzania) og **Ning Wang** (fra Kina, var FK-deltaker i Bangladesh).

FOTO: PER KR. LUNDEN

Per Kr. Lunden har vært styremedlem og styreleder i Fredskorpset. Han har også representert et internasjonalt partnerskap i FK. Han arbeider i dag i Assist Consulting AS.

De fattiges klimaprojekt

Av Christine Afandi Agalomba

KLIMA

Syvbarnsmoren Berita Amway trekker pusten og blåser luft inn i ildstedet som er bygget rundt tre steiner. Hun må ha bedre fyr i den rå veden som hun bar i hus tidligere på dagen. Tykke røykskyer sprer seg i den lille hytta der Berita bor med familien. Den tre år gamle datteren står i døra like ved kjøkkenet. Hun hoster heftig ettersom røyen fra ildstedet finner veien ned i lungene hennes.

– Kom deg unna røyken. Gå ut og lek med søsknene dine, roper Berita til den lille datteren.

Berita koker bananer i ei gryte som er svart av sot etter mange års regelmessig bruk. Høydepunktet i familien er det daglige måltidet etter at det har blitt mørkt på kvelden, normalt litt over klokka sju. Resten av dagen er det så som så med måltidene, men det varme kveldsmåltidet ser alle fram til.

Berita Amway øker mens den tykke røyken svir i de røde øynene. Tårene renner over kinnene. Hun sliter med å få den rå veden til å brenne skikkelig. Til slutt tar det fyr og det koker i gryta. Berita kan endelig gå ut av hytta og puster dypt i den friske lufta. Hun støtter hendene mot knærne og hoster og brekker seg.

Det ryker fra alle hyttene omkring henne. Så mye at noen kunne tro at hyttene står i brann når skumringen siger på. Dette skjer hver dag og landsbyboerne vet lite om at veden som brennes innendørs gir fra seg skadelige mengder benzen, karbon og andre gasser. Stadig må de minste barna til helsestasjon med kraftig hoste og brystinfeksjoner. Flere kvinner får også lungekreft trass i at de ikke røyker sigaretter.

Alle må bidra i kampen mot global oppvarming. Fattige kvinner i Afrika kan bruke mindre ved til brensel. Men hva skal de da fyre med?

FOTO: MWANZO MILLINGA

SETT FRA SØR

Christine Afandi Agalomba er journalist i The Nation Group in Kenya.

Berita Amway vet at myndighetene har forbudt hugst og trekullbrenning. Men hvilke valg har hun egentlig?

Denne historien er fra Vihiga i vestre Kenya. Men i de fleste afrikanske land er ved det klart viktigste brensel ved koking. Som parafin er det for lys. Elektrisitet er fortsatt først og fremst et gode for de som bor i byene.

Berita Amway vet at myndighetene har forbudt hugst og trekull-

brenning. Men hvilke valg har hun egentlig?

– Myndighetene har sikkert et poeng, men alle i vår landsby er avhengig av ved for å få laget mat. Jeg har ikke en gang råd til trekull. Det er ulovlig å kutte ned trær, men hva i all verden skal jeg gjøre, sier Berita. Hun spør om familien skal gå sultne til sengs. Maten må jo kokes.

Det er svært gode miljøårsaker til at Berita og hennes naboer ikke bør hugge et eneste tre. Effektene er global oppvarming gjør det enda viktigere å ta vare på de trær som finnes og helst plante mange nye.

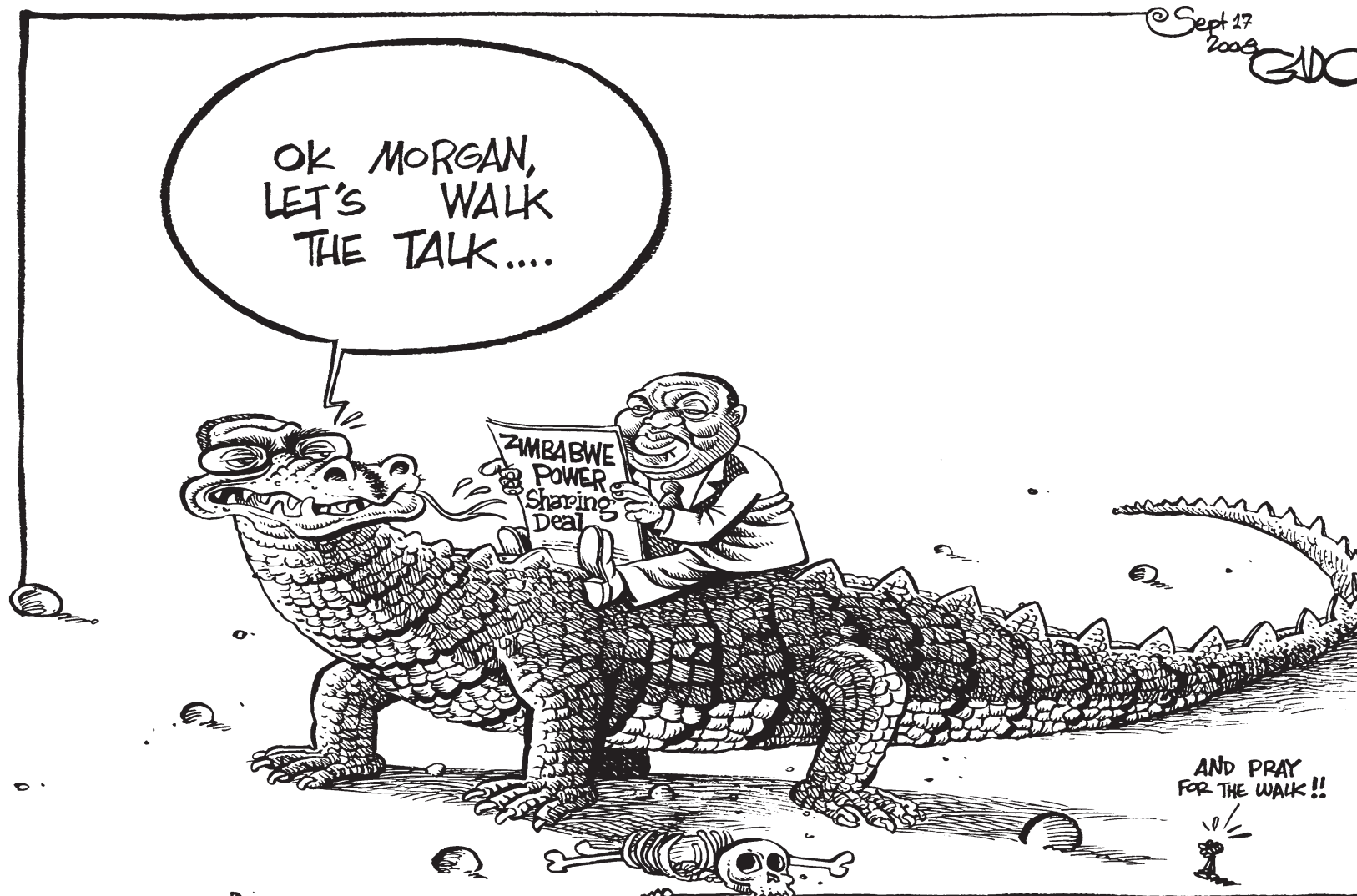
Landbruket i Kenya, og dermed hele nasjonaløkonomien, er avhengig av jevnlig regn. Ukontrollerte klimaendringer, skapt av global oppvarming, kan ha katastrofale følger for tusenvis av mennesker i Kenya. Det er derfor helt logisk at folk over hele verden, inkludert i Kenya, må avstå fra handlinger som øker den globale oppvarmingen.

Men hvilke valg har egentlig Berita Amway? Hun viser jo allerede at hun er forberedt på å lide mye for å få kokt et varmt måltid til seg selv og barna. Hun utsetter hver dag hele familien for giftige gasser og røyk ved å koke med dårlig ved inne i den trange hytta. Barna blir syke, men hun fortsetter kokingen mens røyken svir i øyne og lunger. Hun har rett og slett ikke noe valg. Da er det enda mer usannsynlig at hun gir etter for en langt mer abstrakt trussel om klimaendringer som følge av global oppvarming. Det er kanskje til og med for mye å be henne bidra i det hele tatt?

Kenya har vedtatt at de vil arbeide for å demme opp mot de negative effekter av både lokal avskoging og global oppvarming. Målet er at Kenyas skogsmasse skal øke fra to til ti prosent av landets overflate. For Kenya er det spesielt viktig at fjellene Mount Kenya og Kilimanjaro (i Tanzania) fortsetter å gi vanntilgangen som landet så sår trenger. Global oppvarming kan forstyrre dette kretsløpet dramatisk.

Mye tyder på at verken Kenyas myndigheter eller internasjonale bistandsgivere bør se Berita Amway og hennes kokende medsøstre som en del av striden om global oppvarming. Noen er rett og slett for fattige for å delta. ■

GADOS VERDEN

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Nyttig provokasjon fra Reinert

Av Torun Reite

LITTERATUR

Erik Reinert har gjort det igjen! Han greier å provosere. I boken «How Rich Countries Got Rich...and Why poor Countries Stay Poor» identifiserer han de økonomiske og teknologiske kreftene som må være tilstede for å fremme økonomisk utvikling. Reinert går også lengre enn dette og presenterer en analyse som sier at «utvikling av underutvikling» er et resultat av manglende evne til å fremme økonomisk aktivitet med økt avkastning, styrket menneskelig kompetanse og økt produksjonskapasitet. Reinert setter gammel kunnskap inn i nye sammenhenger og er forfriskende i både analyse og framstilling.

Inspirert av opplysningsfilosofen Voltaire og verket «Candide eller optimisten» ønsker Reinert, slik jeg tolker det, med denne boken å fremme alternativ tenkning i dagens utviklingsdebatt og å stille spørsmål til rådende og etablerte sannheter. Kan hende synes vi det er litt pompøst å påkalle en ny oppvåkning og

BOKANMELDELSE

Erik S. Reinert

«How Rich Countries Got Rich ... and Why poor Countries Stay Poor.»

Constable & Robinson Ltd, London, 2007

frigjøring fra det Reinert kaller den «katastrofale optimismen» som råder i dagens utviklingspolitikk, men intensiteten i boken og det sterke emosjonelle engasjementet skaper en troverdighet rundt Reinerts opplevde behov for en slik vekkelse. Spørsmålet er om Reinert på denne måten kommuniserer med leseren og dermed overbeviser?

Bokens styrke er det historiske perspektivet og forsøket på å få leseren til å trekke paralleller mellom utfordringer for fattige land i dag og utfordringene i Europa under den industrielle revolusjonen, med særlig vekt på USAs frigjøring fra Storbritannia. Reinerts reise i tid med bruk av historiske fakta, og referan-

ser til idéhistorien fremmer erkjennelsen av et behov for økt mangfold og økt kritisk sans i dagens utviklingsdebatt og -politikk. Reinert ønsker å skape en renessanse for ideene om industripolitikk som det ledende utviklingspolitiske virkemiddel. Dette er, etter min mening, bokens viktigste bidrag og gjør den til en både underholdende og interessant lesning som fremmer refleksjon. Synd er det at Reinert spiller så sterkt på det saliggjørende ved «the other canon» og at boken konsentrerer seg så mye om å skape fronter mellom på den ene siden «den bestående økonomiske verdensorden representert ved blant annet Bretton Woods-institusjonene» – som han klart mener har feilet, og «the other canon». Reinert svikter med dette både Voltaire og Candide.

Reinerts har et sterkt følelsesmessig engasjement. Boken er full av gjentakende sleivspark og overforenklinger som skygger for hovedbudskapet og undergraver de gode poengene. I tillegg har Reinert åpen-

bart misforstått enkelte læreboksteorier. Dette er særlig tydelig i referansene til Ricardos handelsteori basert på komparative fortrinn, som Reinert latterliggjør gjennom hele boken. Kritikken faller dermed sterkt tilbake på Reinert selv. Resultatet blir at leseren stiller spørsmål ved Reinerts troverdighet.

Flere framstående økonomer, blant annet Paul Collier, har tidligere kritisert boken. Reinert treffer ømme punkter. De følelseladde reaksjonene viser at det er behov for flere ideologier, mer vitenskapelig analyse, økt bevissthet om erfaringer og en mindre følelseladde debatt.

Etter å ha valgt å overse de gjentakende sleivsparkene og overforenklingene, synes jeg boken var inspirerende og underholdende lesning og en kilde til refleksjon. Jeg vil med glede anbefale andre å lese boken. ■

Bokanmelder **Torun Reite** er økonom og partner i Scanteam. Hun har tidligere arbeidet i Finansdepartementet og ved Norges ambassade i Mosambik.

Voxtra | investing for social impact

Regional Director of philanthropic foundation

Voxtra is a philanthropic investment fund established in Oslo January 2008. By bridging the communication gap between the business world and the development world, Voxtra aims to speed the growth and impact of international philanthropy. Voxtra seeks to identify exceptional development programs and innovative social entrepreneurs in developing countries, invest to increase their reach, and document the impact. The foundation is funded by individuals from the Norwegian business community and cooperates with leading development agencies in Norway and abroad.

Until now, Voxtra has been run by its Managing Director alone, supported by external advisors and in close cooperation with the Board. We will now strengthen our administration by recruiting a Regional Director.

Areas of responsibility

The core responsibility of the position will be identification, documentation and follow-up of donations and investments in 1-2 of Voxtra's priority regions, including due diligence of potential partners locally. Further areas of responsibility will be defined, based on the profile, background and interests of the candidate.

Qualifications

PERSONAL QUALITIES

- Initiative and independence to build a portfolio of investments
- Impatience and drive to achieve results
- Excellent interpersonal skills
- Willingness to travel
- Rigorous and systematic
- Fluency in English

COMPETENCE AND EXPERIENCE

- University/Master's degree or equivalent
- Experience from development assistance is preferable, but candidates with other backgrounds, e.g. from entrepreneurial ventures or investment enterprises, will also be considered
- Field experience from development programs is particularly relevant
- Ability to quickly build a deep understanding of the organization and operations of potential partners
- Ability to systematically assess socio-economic effects

FOR FURTHER INFORMATION:

Please consult www.voxtra.org or contact
Managing Director Pål Dale
on +47 9756 8485 or pd@voxtra.org

SEND APPLICATION AND CV TO:
post@voxtra.org by 17 October 2008

KIRKENS NØDHJELP

Avdelingssjef – Kommunikasjons- og innsamlingsavdelingen

En spennende og utfordrende stilling med flere ansvarsområder; mobilisering av menneskelige og økonomiske ressurser basert på Kirkens Nødhjelps verdigrunnlag, merkevarebygging, profilering, internkommunikasjon og strategisk rådgivning for generalsekretæren. Avdelingen har ca 40 medarbeider fordelt på fire seksjoner, samt sekretariat for Changemaker.

Søknadsfrist: 15. oktober 2008

Ønsket tiltredelse: snarest

Områderepresentant for Kenya, Somalia og Uganda

Kirkens Nødhjelp søker områderepresentant for Kenya, Somalia og Uganda. Representanten har et totalansvar for å koordinere, lede og videreutvikle Kirkens Nødhjelps partnersamarbeid og programmer i området.

Programmet har kontorer i Nairobi, Kenya.

Søknadsfrist: 12. oktober 2008

Ønsket tiltredelse: 1. januar 2008

Felles for begge stillingene:

Se fullstendig utlysningstekst og søkeprosedyre på www.nca.no – jobbmuligheter/ledige stillinger

Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon, men er partipolitisk uavhengig. Organisasjonen står på fire likeverdige pilarer: ungdomsarbeid, sanitet, samfunnsrettet arbeid og internasjonalt arbeid. Norsk Folkehjelp er engasjert i 36 land i nært samspill med myndigheter og lokale organisasjoner. Norsk Folkehjelp er en av verdens fremste innenfor humanitær minerydding og arbeider aktivt for et internasjonalt forbud mot klasevåpen. Virksomheten har 2700 ansatte, hvorav ca. 150 i Norge, og et budsjett på ca. 750 millioner kroner i året. For mer informasjon, se www.npaid.org.

KOMMUNIKASJONSSJEF

- Strategisk og operativ kommunikasjonsledelse
- Internasjonal virksomhet

Norsk Folkehjelp er i endring og søker en samfunnsengasjert kommunikasjonsjef som skal bidra til å øke offentlighetens kjennskap til og kunnskap om organisasjonen. Vi søker en faglig sterk kommunikasjonsjef med god innsikt i politikk og samfunnsliv. Se www.delphi-consulting.no for mer informasjon.

Ta gjerne uforpliktende kontakt med Randi Flugstad hos Delphi Consulting AS, tlf. 23 33 27 72. CV og søknad merket 64426 sendes snarest til delphi@delphi-consulting.no. Alle søknader og henvendelser behandles konfidensielt, om ønskelig også overfor oppdragsgiver.

DELPHI

Executive search - Lederutvelgelse

Delphi Consulting AS, Fridtjof Nansens vei 17, 0369 Oslo, tlf. 23 33 27 70, fax. 23 33 27 71 e-mail: delphi@delphi-consulting.no

Bistandstorget

Kompetansenettverk for sivilsamfunnsorganisasjoner

søker
**Monitorerings-
medarbeider**
(deltid)

for perioden
november 2008 -
februar 2009

Søknadsfrist: 10.10.08

Mer informasjon:
www.bistandstorget.no

VISSTE DU AT...
verdens befolkning blir eldre? Mens det i 1950 var 8 av 100 som var over 60 år, vil det i 2050 være 22 av 100.

Kilde: UNDESA

«Hvis en fattig lager et ordtak, blir det ikke utbredt.»

Ordtak hos Tshi-folket. (Ghana)

Sarah (28) sparer til utdanning

Nyetablert gatemagasin gir jobb til arbeidsløse i Zambia

LUSAKA (b-a): Gate-magasinet «= Oslo» har gitt gode inntekter og en bedre hverdag for mange av Oslos bostedsløse. Nå prøves et lignende opplegg i Zambias hovedstad Lusaka – for byens arbeidsledige.

■ I ZAMBIA:
NEWTON SIBANDA

ZAMBIA

Livet var ganske håpløst for Sarah Daka (28) fra Lusakas slumbydel Garden. I dag gleder Sarah seg til å realisere sin store drøm om å bli elektriker. Med egentjente penger.

Hun kan spare nok penger til å betale skolepengene ved å selge magasinet Big Issue Zambia.

– På denne måten får jeg en inntekt. Jeg kan kjøpe ting jeg har lyst på, uten å være avhengig av noen. Jeg prøver også å hjelpe moren min, sier Sara, som bare har en av foreldrene i live. Nå bor hun sammen med en tante i en slumbydel i nærheten av sentrum av Lusaka.

Tjener en god månedslønn. Hun mistet faren sin da hun var 16 år, og moren hennes er arbeidsløs. Hun fullførte videregående skole i 2006, men den store arbeidsløsheten gjorde at hun ikke klarte å få noen jobb, og hun hadde ingen penger til å fortsette på universitetet. Hun reiste til Lusaka for å forsøke å finne jobb.

– Jeg vil gjerne gå på universitetet eller på en høyskole og bli elektriker. Jeg skal prøve å begynne på høyskole til neste år, når jeg har spart nok penger, sier Sarah.

Hun selger jevnt over ti magasiner om dagen, men på en god dag kan hun selge opptil 15 eksemplarer.

Hvert magasin koster 10 000 kwacha (cirka 14 kroner). Av dette beholder hun halvparten selv, mens den andre halvparten går til Big Issue Zambia.

Fotballmesterskap. Sarah, som selger bladene på byens to store kjøpe-

Arbeidsledige Sarah Daka (28) selger «Big Issue» og sparer penger til egen utdanning. Håpet er å bli elektriker.

FOTO: NEWTON SIBANDA

I Zambia har vi ikke bostedsløse, så vi hjelper arbeidsledige i stedet.

Samba Yonga, redaktør for Big Issue Zambia.

sentre Manda Hill og Arcades, tjener i gjennomsnitt 50 000 kwacha (ca. 70 kroner) pr. dag og omtrent 1,2 millioner kwacha (ca. 1680 kroner) i måneden. For å spe på inntektene ytterligere, låner hun ut deler av inntekten og får dem tilbake etter en måned, pluss ti prosent renter.

– Nå tjener jeg så mye penger at hvis jeg ønsket å leve for meg selv, kunne jeg ha hatt råd til å leie et rom. Men jeg vil spare så jeg kan begynne å studere, sier hun.

Sarah begynner salget klokken ni om morgenen og holder på til klokken 14.00. Da trener hun gjerne fotball. Det var slik hun kom i kontakt med gatemagasinet; gjennom Zambia Youth Academy, hvor hun spiller på damelaget.

Håper på 100 selgere. Sarah er en av førti selgere som nyter godt av Big

Issue Zambias innsats for å skape et utkomme for arbeidsledige.

Magasinet kommer ut en gang i kvartalet og ble lansert i 2007. Magasinets redaktør, Samba Yonga, sier at magasinet snart vil begynne å komme ut annenhver måned.

– I Zambia har vi ikke bostedsløse, så vi hjelper arbeidsledige i stedet. Med et salg på ti eksemplarer per dag får selgeren en inntekt på 50 000 kwacha, og det er en betydelig sum for mange zambiere, sier hun.

Med økonomisk støtte fra Scottish Development Fund og International Network of Street Papers (INSP) kan Big Issue Zambia utgi 2000 eksemplarer av magasinet hvert kvartal.

– Vi prøver å få til at budsjettet skal gå i balanse, og vi ser etter flere partnere. Nå har vi 40 selgere, men

vi ønsker å øke dette til 100, sier Yonga. ■

Newton Sibanda er frilansjournalist bosatt i Lusaka.

GATEMAGASINER

■ International Network of Street Papers (INSP) ble etablert i 1994

■ INSP er en global virksomhet som skal bekjempe lokal og global fattigdom

■ Nettverket består av 88 gateaviser i 37 land på seks kontinenter

■ Det norske gatemagasinet «=Oslo» samarbeider med det Zambiske Big Issue.

Stor oppmerksomhet for «Bestemors bank» etter omtale i Bistandsaktuelt

MIKROFINANS

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Etter at dere skrev om meg og mikrofinansprosjektene i de palestinske områdene, har det tatt helt av, sier Marit Mihle (76).

Den pensjonerte landbruksarkitekten har i løpet av få år brukt pensjonen sin for å sette i gang mikrofinansprosjekter på Vestbredden og Gaza. Nylig ble hun intervjuet av TV2-nyhetene, hvor hun fortalte hundretusener av seere hvordan det

er mulig for enkeltindivider å gjøre en forskjell. Nå kan hun også bli «filmstjerne».

– Ja, filmskaper Karl Richardsen har besøkt meg og vil lage dokumentarfilm om meg og prosjektene mine, sier Mihle.

Richardsen vil nå søke Filmfondet om støtte for å produsere dokumentarfilmen om Bestemoren fra Bestum som driver egen bank for palestinske kvinner.

– De er for øvrig blitt flere siden sist vi snakket. I Gaza er det nå 21 – mot tidligere 15 prosjekter. De seks siste er mikrofinanslån for å starte opp med husdyr – kaniner, duer, ender og kyllinger. Jeg lurer på om vi skal ha et eget dyrsku i Gaza når jeg kommer ned, forteller hun og ler.

En svært hyggelig telefon fikk hun også kort tid etter at reportasjen sto i forrige utgave av Bistandsaktuelt. Det var en tidligere Norad-

medarbeider, bosatt i utlandet, som ville gi 10 000 kroner. Det kommer godt med når aktivitetene i Gaza og på Vestbredden skal holdes ved like.

– Hva jobber du med nå?

– Jeg har bestemt meg for å bruke høsten og vinteren til å få i gang et eget krisesenter for kvinner i de palestinske områdene, og deretter for israelske kvinner, sier Mihle. ■